

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΤΟ ΜΟΝΟΝ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΝ

Ότε μ' εστρατολόγουν διά το έντιμον των ραιπών επιάγγελμα, ουδεμία υπόσχεσις των ενεποίησεν επί της παιδικής μου φαντασίας τόσον γοητευτικήν εντύπωσιν, όσον η διαβεβαίωσις, ότι εν Κωνσταντινουπόλει έμελλον να ράπτω τα φορέματα της θυγατρός του βασιλέως.

Εγνώριζον πολύ καλά ότι οι βασιλοπούλες έχουν εξαιρετικήν τινα αδυναμίαν εις τα ραφτόπουλα, μάλιστα, όταν αυτά ηξεύρουν να τραγουδούν τους επαίνους των θελγήτρων αυτών, ενώ ράπτουν τα βλατιά, με τα οποία σιολίζουσι τα κάλλη των.

Εγνώριζον, πως όταν ερωτευθή καμμία βασιλοπούλα με το ραφτάκι της, δεν χωρατεύει, μόνον ερωτεύεται εις τα γερά· και αρρωστά· και πέφτει στο κρεββάτι· και γίνεται του θανατά· και κανείς ιατρός δεν ημπορεί να την ιατρεύση, καμμία μάγισσα να την φέρη στα καλά της. Ως που φωνάζει επί τέλους τον πατέρα της η βασιλοπούλα και του λέγει παστρικά-παστρικά: «Πατεράκι μου, ή το ραφτόπουλο που τραγουδά τόσον εύμορφα, ή θα πεθάνω!»

Ο βασιλεύς άλλο παιδί δεν έχει. Τι να κάμη; Φορεί την κορώνα του στο κεφάλι, και πηγαίνει στα πόδια του ραφτόπουλου, και «Στον Θεό και στα χέρια σου!» του κράζει, «κάμε μου

τη χάρι να πάρης την κόρη μου. Κάμε μου τη χάρι να γενής γαμβρός μου. Αλλά δείξε δα προτήτερα και καμμιά παλληκαριά, διά να μην πέσω από την υπόληψί μου, ωσάν βασιλέας οπού είμαι».

Το ραφτόπουλο, του φαίνεται πως έχει σκαλώσει στο λαιμό του κανένα στυφό μέσπιλο και δεν ημπορεί να καταπιή. Η αλήθεια όμως είναι ότι δεν έχει καταπιή τίποτε, γιατί ως και το σάλιο του εξεράθη μες στον λάρυγγά του. Τόσο πολύ εφοβήθηκε σαν είδε τον βασιλέα με την κορώνα!

Ο βασιλεύς με την κορώνα του παπαρίζει τον ώμο, και το ρωτά να του ειπή και καλά: τι είναι άξιο το ραφτόπουλο να κάμη. Περιμένει δε με ενδόμυχον χαράν ν' ακούση ότι ο επίδοξος γαμβρός του είναι άξιος να κατεβαστή κανένα ζωντανό λεοντάρι από τα βουνά, ή να σκοτώση κανένα δράκοντα, ή να κυρίευση κανένα βασίλειο.

Το ραφτόπουλο εις το μεταξύ επήρε θάρρος, αλλά δι' αυτό δεν έχασε και τον νου του να πα να πετσοκόβεται με τα θηρία δια να γίνη γαμβρός της Μεγαλειότητός του. Το ραφτόπουλο είναι εν γένει ειρηνικός άνθρωπος. Και επειδή τα καταφέρνει καλλίτερα όταν ψάλλη, παρά όταν ομιλή, αποκρίνεται προς τον βασιλέα τραγουδιστά-τραγουδιστά και του λέγει, πως είναι άξιο και δυνατό

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

«να ράψη τα νυφιάτικα χωρίς ραφή και ράμμα».

«Καλά, βρε άτιμε!» βάλλει με το νου του ο βασιλεύς, ο οποίος δεν συγκινείται πολύ-πολύ από τραγούδια. «Θα σου δείξω εγώ, πως ξεμυαλίζεις το παιδί μου, αφού δεν έχεις ενός λεπτού παλληκαριά μέσα στα στήθη σου!» Έπειτα βλέπει το ραφτόπουλο με κάτι άσχημες ματιές, και - «Πολύ καλά, του λέει, κυρ γαμβρέ! Ράψε μου λοιπόν σαράντα φορεσιές νυφιάτικες, καθώς ταιριάζουν εις μίαν βασιλοπούλαν, και πρόσεξε να μην τύχη και διακρίνω καμμίαν ραφήν, καμμίαν κλωστήν πουθενά! Φρόντισε όμως να τας έχης ετοιμούς αύριον πρωί-πρωί, πριν εβγή ο ήλιος, γιατί αλλοιώς - Σου κόβω το κεφάλι!»

Και ο βασιλεύς με την κορώνα δεν χωρατεύει αυτήν την στιγμήν. Το έχει πάρει απόφασιν ο φιλόδοξος άνθρωπος, να σκοτώση το ραφτόπουλο για να δώση την κόρη του εις κανένα μεγαλοσιάνο.

Κατ' ευτυχίαν το ραφτόπουλο έχει σίγουρη τη δουλειά του και δεν σκοτίζεται πολύ-πολύ. Διότι είναι - άλλοι μεν λέγουν υιός, άλλοι δε λέγουν εγγονός της Νεράιδας. Και έχει μίαν δακτυλήθραν με πάτο, την οποίαν ποτέ δεν αφαιρεί από το δάκτυλόν του.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

Όλην εκείνην την εσπέραν τρώγει και πίνει και διασκεδά-
ζει. Επάνω εις τα μεσάνυκτα που κοιμούνται ο μάστορης και
οι καλφάδες, εβγάλλει την δακτυλήθραν από το δάκτυλόν του,
παίρνει μίαν χρυσήν τρίχαν που έχει αυτού μέσα φυλαγμένην,
και καίει την ακρίτσα της εις την φλόγα του λυχναρίου. Εκεί
παρουσιάζεται εμπρός του η χρυσόμαλλη Νεράιδα.

- Τι στενοχωρία έχεις, αγάπη μου;

- Το και το, αποκρίνεται το ραφτόπουλο, λέγοντας την
ιστορία.

Η χρυσόμαλλη Νεράιδα, που του είχε τάξει να τον γλυτώ-
νη οσάκις κινδυνεύει, χτυπά τα λειπά της χεράκια τρεις φορές,
και -διές εσύ!- σαράντα λευκοντυμένα Νεραιδόπουλα, τώνα ευ-
μορφότερο από τ' άλλο, με κάτι γλυκά τραγούδια, με κάτι μαρ-
γιόλικα λυγίσματα εις τον αέρα, θέτουν κάθε μία εμπρός εις το
ραφτάκι τα πολυτιμότερα υφάσματα της οικουμένης.

Το ραφτόπουλο κόφτει και οι Νεράιδες ράφτουν· και ρα-
φτούν και τραγουδούν και ασειΐζονται και πειράζουν το ραφτό-
πουλο καμμιά φορά τώσον ερωτότροπα, τώσον γαργαλιστικά,
που αν δεν ήτον η μητέρα τους εκεί κοντά, θα του έπαιρναν τον
νου του χωρίς άλλο. Μα η χρυσόμαλλη Νεράιδα τες προσέχει,
τες οδηγεί και τες παρακινεί και τελειώνουν τα νυφιάτικα πριν
ή λαλήσ' ο πετεινός, πριν έβγ' ο ήλιος.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

Μόλις προφθάνουν να φύγουν οι Νεράιδες, να και ο βασιλέας που εμβαίνει με την κορώνα στο κεφάλι και με τους δήμιους καταπόδι του: Έρχεται να σφάξη το ραφτόπουλο. Αλλά εκεί που εμβαίνει, βλέπει τες σαράντα νυφιάτικες φορεσιές κρεμασμένες εις το σχοινί χωρίς ραφή και ράμμα, και θαμβώνονται τα μάτια του: Το χρυσάφι και το μαργαριτάρι, που έχουν επάνω κεντημένο, αξίζει όλο το ψωροβασίλειο!

Ο βασιλεύς με την κορώνα δαγκάνει τα χείλη του. Παίρνει το ραφτόπουλο από το χέρι, το πηγαίνει στο Παλάτι, και του δίδει την κόρη του, και τελειώνει η ιστορία.

Ταύτα πάντα μοι τα διηγείτο ο πάππος μου, και μοι τα διηγείτο ωσάν να είχαν συμβή χθες ακόμη, ωσάν να συνέβαινον ανά πάσαν στιγμήν εις τον κόσμον. Ενθυμούμαι δ' έτι και σήμερον με πόσην παιδικήν υπερηφάνειαν εισήλθον πρώτην φοράν εις την Πόλιν ως νεοσύλλεκτος του εσναφίου των ραιπτών, αναλογιζόμενος, ότι μετά τινος ημέρας θα εξήλαυνον εκ της δι' ης επεζοπόρουν τώρα πύλης, εν θριάμβω, συνοδεύων την ωραιότεραν βασιλοπούλαν εις το χωρίον μου. Και τούτο μοι το υπέδειξεν ο παππούς. Και επειδή ο παππούς ήτο δι' εμέ ο πλέον κοσμογυρισμένος και κοσμομαθής άνθρωπος, επίστευον τους λόγους του μέχρι κεραίας.

Εν τούτοις είχαν παρέλθει αρκετοί μήνες από της αφίξεώς μου και τίποτ' ακόμη δεν κατωρθώθη. Είναι αληθές ότι ο

μάστορης μου ήτον αρχιρράπτης της Βαλιδέ-Σουλτάνας, και επειδή εγώ ήμην ο μικρότερος των συμμαθητών μου, με έστειλε τακτικά εις το παρά τον Βόσπορον παλάτιον αυτής, πότε φέροντα μέγαν μπόγον επί κεφαλής, πότε δε υπό μάλης την μεταξίνην και χρυσόκροσσον σακκούλαν, με τα κατάστιχά του εν αυτή. Πολλάκις λοιπόν διήλθον διά πολυτελών στοών και σκιερών διόδων εις τους μαγικούς και μυροβόλους δαερέδες του χαρεμίου της Βαλιδέ-Σουλτάνας. Αλλά αι υπάρξεις, προς ας ηρχόμην εις σχέσεις εν αυτώ, ήσαν κυρίως οι μαύροι ευνούχοι, με το πλατύτατον αυτών στόμα, με τους μεγάλους οδόντας απαισίως λευκάζοντας μεταξύ των χονδροειδών χειλέων των, και με κάτι άγρια βλέμματα, που με έκαμναν να τρέμω από την φρίκην μου. Ενίστε ήθελον -οι βασιλοπούλες αναμφιβόλως- να εκφράσουν ιδιαίτεραν τινά ευαρέσκειαν προς το ραφτόπουλό των. Τότε ο πλέον φοβερός μαύρος έπανε το πλέον φοβερό καμτσίκι, ένευε προς εμέ και έβαινεν εμπρός.

Εγώ τον ηκολούθουν με το βλέμμα επί του εδάφους. Ένας δεύτερος μαύρος, με ένα δεύτερο καμτσίκι με ηκολούθει κατά πόδας. Τοιουτοτρόπως μεταξύ των δύο εκείνων δημίων, προεχώρουν εις τα ενδοτέρω του χαρεμίου, εν τω οποίω όμως δεν έβλεπον τίποτε άλλο, πλην του εδάφους, που μεν στιλπνού όπως αι άρισται των χορών αίθουσαι, που δε κεκαλυμμένου υπό βαρύτιμων ταπήτων.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

Αλλ' εάν δεν έβλεπον, ήκουον τουλάχιστον. Έκουον γυναικείας φωνάς και γέλωτας και αστεϊσμούς βαναύσους και ύβρεις ασέμνους απευθυνομένας προς τον προ εμού βαδίζοντα Κισλάρ αγάν, ο οποίος εφώναζε πάσαις δυνάμεσι να κρυβώσι φεύγουσαι κατά την προσέγγισίν μου αι αμφίπολοι και οδαλίσσαι της Σουλτάνας, τύπτων ανηλεώς διά της μάστιγός του τας τολμώσας να παρακύψωσιν όπισθεν των θυρών και των παραπετασμάτων, όπως ιδώσι τόσον πλησίον των ένα αρσενικόν άνθρωπον. Ο μετ' εμέ ακολουθών Αιθίοψ, τούτο μεν με προεφύλαττεν από του να γίνω ανάρπαστος υπό των όπισθεν λαθραίως και αφοφητί ακολουθουσών, τούτο δε με παρεμόνευε μη τολμήσω και υψώσω τους οφθαλμούς από του εδάφους και βεβηλώσω διά γκιαουρικού μου βλέμματος τα ιερά θύματα, τα προωρισμένα να θυσιασθώσι ποτέ εις στιγμιαίαν τινά ιδιοτροπίαν του μεγάλου των Κυρίου.

Εν τω μέσω τοιούτων συγκινήσεων έφθανον τέλος εις τον προς ον όρον.

Αλλ' εκεί, εις το τελευταίον δωμάτιον, εν ω με άφινον οι μαύροι κλείοντες όπισθέν μου την θύραν, τι νομίζετε ότι μ' επερίμενε; Καμμία ροδανθής, ξανθόκομος βασιλοπούλα, έτοιμη να πετάξη από την χαράν της εις την αγκάλην μου; Τίποτε, απολύτως τίποτε, εντός του δωματίου. Εντός του τοίχου όμως,

δί' ου το δωμάτιον τούτο συνεκοινώνει προς άλλο, μ' επερίμενε να τον θωπεύσω, παπαρίζων αυτόν, ωσάν να ήτο η ερωμένη μου, σανίδινος κύλινδρος, κατεσκευασμένος ούτως, ώστε να περιστρέφεται εν τη θέσει του περί κάθετον άξονα, χωρίς να σε αφήνη να ιδής εκ των πλαγίων εις το παρακείμενον δωμάτιον. Μόλις τον εθώπευον, ως ανωτέρω, και μία λεπτή, πολύ λεπτή φωνή ηκούετο έσωθεν:

- Έλθες, αρνί μου;

- Μάλιστα, Σουλτανήμ.

Ο σανίδινος κύλινδρος εστρέφετο περί εαυτόν, παρουσιάζων τώρα προς εμέ εις το αντίθετον μέρος του μικράν θυρίδα, ήτις τον έκανε να φαίνεται ως ερμάριον. Πατσουλή, μόσχος, άμβρα και όλα των Ινδιών τα αρώματα εμοσχοβόλουν όπισθεν της θυρίδος εκείνης. Βεβαίως θα ήτον αυτού μέσα η βασιλοπούλα μου! Ένοιγον την θύραν εναγωνίως και εντός του περιστρεφόμενου τούτου μικρού ερμαρίου με υπεδέχετο μυροβόλον και ορεκτικόν κανένα μοχαλεμπί, κανένα μπουρέκι ή μπακλαβάς ή άλλο τι γλυκύτατον πράγμα, από εκείνα τα οποία δεν έχουν μεν γλώσσαν, αισθάνεσαι όμως άμα τα ιδής, ότι σοι λέγουν επανειλημμένως «φάγε με». Τούθ' όπερ και έπραπτον εγώ, εννοείται, χωρίς πολλών διατυπώσεων.

Μιαν ημέραν μόλις ετελείωσα την ευχάριστον ταύτην ενα-

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
σχόλησίν μου, και η λεπτή εκείνη φωνή με ερωτά εάν θέλω και
άλλο τίποτε καλλίτερο.

-Όχι, Σουλτανήμ, άλλο τίποτε καλλίτερο από σένα δεν
θέλω.

- Αφερήμ, αρνί μου! Μεγάλος είσαι, μεγάλος;

Ετοιμαζόμενη να της είπω, ότι είμαι τόσοσ, ώστε ημπορού-
σα να έμβω εις το ερμαράκι εκείνο, να κλείσω την θυρίδα, να
δώσω ένα γύρον εις τον κύλινδρον και να ευρεθώ ωσάν μπου-
ρέκι εμπρός εις τους οφθαλμούς της. Αλλά ο μαύρος ευνούχος,
ο οποίος εις το μεταξύ είχε εισέλθει χωρίς να τον εννοήσω,
εξεστόμισεν ύπερθεν της κεφαλής μου άσεμνον ύβριν, αποπνί-
ξας την φωνήν εις τον λάρυγγά μου.

Η καϋμένη μου η βασιλοπούλα έπρεπε να λάβη την απά-
νησιν από το άγριον το φοβερόν του στόμα!

- Μεγάλος ε; χα, χα, χα! έκραξεν ο Κισλάρ αγάς γελών σαρ-
δώνιον γέλωτα. Είναι τόσοσ μικρός ακόμα, που για να τον κρε-
μάσω αφηλά, στα μάτια σου, επαράγγειλα καινούργιο σκαμνί
να πατήση πάνω.

Έπειτα μοι ένευσε να τον ακολουθήσω... Τώρα, εάν συνέ-
βαινε να έχη η Βαλιδέ-Σουλτάνα, όπως άλλοτε βασιλείς τινες
της Ασίας, εις κάθε θύραν του παλατιού της ένα σοφόν γραμ-
ματιά, διατεταγμένον να εκθέτη εις λιπαρότατον ύφος λόγου

παν ό,τι συνέβαινε περί εαυτόν, δεν αμφιβάλλω, ότι έκαστος αυτών ανεξαιρέτως θα εσημείωνεν εις το χρονικόν του, ότι εγώ και κατ' εκείνην την ημέραν εξήλθον εκ του χαρεμίου, όπως πάντοτε, με τον ένα ευνούχον εμπρός, εκσοβούντα τας οδαλίσκας μακράν της όψεώς μου, με τον έτερον ευνούχον κατόπιν, αμυνόμενον προς τας όπισθεν προσπαθούσας να με σύρωσιν από του φορέματος. Εγώ όμως διαβεβαιώ, ότι αφ' ης στιγμής ο φοβερός εκείνος αράπης είπεν, ότι παρήγγειλε καινούργιο σκαμνί δια να με κρεμάση, απ' εκείνης της στιγμής το έδαφος του δωματίου, εν ω ευρισκόμην, υπεχώρησεν αίφνης υπό τους πόδας μου, και εγώ κατεκρημνίσθην εις άψοφον σκοτεινόν χάος με τον ίλιγγα της κεφαλής, με την λιποθυμίαν της καρδιάς, ην αισθανόμεθα ονειρευόμενοι ότι πίπτομεν, πίπτομεν, πίπτομεν από αμέτρητου ύψους αποτόμου βραχώματος, ίνα διεκφύγωμεν τον επαπειλούντα την ζωήν ημών κίνδυνον εκ μέρους τερατώδους τινός καταδιώκτου.

Πως ευρέθην πάλιν εις το εργαστήριόν μας, περί τούτου αδυνατώ να δώσω ακριβείς πληροφορίας. Τινές των συμμαθητών μου έλεγον, ότι έχασα τον δρόμον από την φοβέραν μου, τινές, ότι έχασα και το μυαλό μου. Εγώ τους άφίνα να αστεϊζονται. Μόνον όταν εσηκώθησαν οι προ εμού κομίσαντες και αυτοί μπόγους εις το παλάτι, και ήρχισαν να φλυαρούν πως τάχα

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
και αυτοί έφαγαν γλυκίσματα από το στρογγυλόν, το περί τον
άξονά του κινητόν εκείνο ερμάριον, και ότι το δωμάτιον μεθ'
ου συνεκοινώνει στρεφόμενον δεν ήτο η αίθουσα ή ο κοιτών
της βασιλοπούλας, άλλα το κελάρι του χαρεμίου, και ότι η γλυ-
κεία, η πολύ γλυκεία εκείνη φωνή, δεν ήτο της αγάπης μου της
βασιλοπούλας, αλλά του γηραλεωτάτου ευνούχου του παλατίου
- μόνον τότε κατεξανέστη το αίσθημα της φιλοτιμίας μου και
εμάλωσα με όλους, και περιήλθον εις τοιαύτην προς αυτούς
διάστασιν, ώστε ούτε τους ωμίλησα καν έκτοτε.

Ότι δεν εξαναπάτησα εις το χαρέμι εννοείται αφ' εαυτού.
Διότι όσον και αν εθλιβόμεν, αναλογιζόμενος, ότι η βασιλο-
πούλα μου τήκεται όπισθεν του στρογγυλού ερμαρίου παρά
τας όχθας του Βοσπόρου, άλλο τόσο δεν εκαταλάμβανα, διατί
δεν έστελνε τέλος πάντων τον πατέρα της να με ζητήση διά σύ-
ζυγόν της, όπως έκαμαν όλες οι βασιλοπούλες που εγνώρισεν ο
πάππος μου.

Μετά την θλιβεράν εκείνην απογοήτευσιν, η αηδής και
ανιαρά εκείνη μονοτονία του πρακτικού βίου, αι δυσχέρει-
αι του αρχαρίου περί τα στοιχεία της τέχνης, μοι εφάινοντο
δύο και τρεις φορές βαρύτεραι. Υπό το βάρος αυτών ήρχισα
να καχεκτώ και να μαραίνωμαι καθειργμένος εκεί, εντός του
Τσαροίου της Σιαμπούλ, όπισθεν των σιδηρών πυλών του Κε-

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

μπετοσή-Χανίου, προς τους μολυβδοσκεπείς του οποίου θόλους ανέπεμπον ο δυστυχής τώρα ουχί πλέον θελκτικούς ήχους ερωτικών ασμάτων, αλλά τους κλαυθμούς και οδυρμούς παιδικής καρδιοβόρου νοσταλγίας!

Προ πάντων ήρχισα ν' απεχθάνωμαι τον μάστορήν μου, μικρόσωμον, καχεκτικόν γερόντιον, το οποίον, ενώ συνώδευε διά των γελοίων κινήσεων της νωδής του σιαγόνος τα τραγανά μασσήματα του ψαλιδίου του, του αδηφάγου, δεν έπαυεν επιτηρών με ύπερθεν των μεγάλων και στρογγυλών αυτού διόπτρων, μη τυχόν εκτείνω ολίγον τον μαργωμένον πόδα, ή ορθώσω επί μικρόν την κατάκοπον σπονδυλικήν μου στήλην.

Μιαν ημέραν είτε εξ αδυναμίας, είτε εκ πείσματος, επέμενον παραβαίνων τον ιερόν τούτον κανόνα ραιπτικής ευπρεπείας τόσον συνεχώς, ώστε έσχον την τιμήν να γνωρισθώ, τότε πρώτον, και με την βουβήν μαστόρισαν, δηλαδή την παρά το πλευρόν του μαστόρου μου κειμένην πήχην. Αυτό εξήψε την αγανάκτησίν μου μέχρις ασεβείας. Διότι ενθυμούμαι πολύ καλά, ότι κατά το ενδόμυχον εκείνο πείσμα μου ήρχισα να μεμψιμοιρώ και να ελέγχω πικρότατα αυτόν τον Θεόν, διότι έσχε την πρωτοβουλίαν να ράψη ιδίαις χερσί τον περίφημον εκείνον δερμάτινον χιτώνα περί την γυμνότητα της Εύας και να δώση τοιοιτοτρόπως αρχήν και γένεσιν εις το των ραιπιών

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
επάγγελμα. Εάν ήμην εγώ Θεός, έλεγον κατ' εμαυτόν, θα την
άφρινα την Εύα μου καθώς την είχα πλάσει. Τι θα μ' έβλαπτε
τάχατες η καϋμένη γυμνή καθώς ήτο; Θαρρώ μάλιστα, πως θα
ήτο και ωραιότερα. Έπειτα, ενόσω είχε την γυναίκα εις τον
Παράδεισον, ήγουν εις το σπίτι του, ο μαστρο-Θεός, την άφρινε
γυμνήν· όταν όμως απεφάσισε να την φορτώση διά παντός εις
τον γιακάν του δύστυχους Αδάμ, να την εβγάλη εις τον κόσμον,
τότε την επιροίκισε και μ' ένα στολίδι. Δεν βλέπεις τι κακόν
έχει κάμει; Ίδρυσε με τα ίδια του χέρια το κακοδαιμονέστατον
εσνάφι των ραπτών, καταδικάσας με να κάθημαι εδώ σταυρο-
ποδητός και εσκυμμένος από πρωίας μέχρι βαθυτάτης νυκτός,
και ίδρυσε την κακίστην συνήθειαν, να προικίζουν οι πατέρες
τας θυγατέρας των όχι μ' εσωτερικάς αρετάς, ενόσω τας έχουν
εις τους οίκους των, αλλά με εξωτερικήν πολυτέλειαν, όταν τας
φορτώνουν εις την ράχην των γαμβρών.

Τας τελευταίας ταύτας σχολαστικότητας, είμαι βέβαιος
ότι ήθελον τας διατυπώσει αφελέστερον, τότε, εάν γνωστή τις
φωνή δεν εκάλει κάτωθεν το όνομά μου, διακόψασα αίφνης το
ρεύμα των ελεγειακών μου σκέψεων, πριν ή λάβωσι τελειωτι-
κώς την λογικήν αυτών διατύπωσιν.

Μ' όλας τας επανειλημμένας νουθεσίας, τας αναγγελοῦσας
μοι εκ μέρους της μητρος, ότι η τέχνη είναι χρυσούν βραχιόλι-

ον, το οποίον ώφειλον να κατακτήσω αντί πάσης θυσίας, ότι η πέτρα που κυλά δεν κάμνει θεμέλιον, και τα τοιαύτα, εγώ επέμενον μηνύων (τότε δεν ήξευρον ακόμη να γράφω) και παρακαλών αυτήν να με ανακαλέση ή να με βάλη να μάθω ανθρωπινωτέραν τινά τέχνην. Και δεν είχαν μεν πολλές πιθανότητας επιτυχίας, ήλπιζον όμως ν' απαλλαγώ καν από τον μαστόρην εκείνον, διά να αναπνεύσω τον εκτός του Τσαρσίου και των χανιών καθαρώτερον, ελεύθερον αέρα. Προ πάντων είχαν κρυφήν επιθυμίαν να στοιχήσω εις τον αρχιρράπτην του εν Ντολμά-Μπαχτσέ σουλτανικού χαρεμίου, ο οποίος κατώκει εις την ασιατικήν του Βοσπόρου όχθην, απέναντι του ανωτέρω παλατιού. Εκεί, εσκεπτόμην κατ' εμαυτόν, θα με ακούουν οι βασιλοπούλες, όταν τραγουδώ, και ή θα εμβαίνουν εις τον πιαντέ να έρχωνται, ή θα με γνεύουν από το παράθυρον να πηγαίνω κολυμβώντας να τας ευρίσκω. Βλέπετε, με όλα τα παθήματά μου, την βασιλοπούλαν δεν την έβγαλα ακόμα από το κεφάλι· και τούτο, διότι ως είπον, είχαν απόλυτην εμπιστοσύνην εις τους λόγους του παππού. Αυτός ήτο δι' εμέ ο πλέον κοσμογυρισμένος, ο πλέον πολύπειρος άνθρωπος. Και εάν δεν έβαζα καμμίαν βασιλοπούλαν εις το χέρι εδώ, εντός της Πόλεως, ο παππούς θα με ωδήγει επί τέλους που ευρίσκονται αυτές οι βασιλοπούλες που ερωτεύονται τόσο εύκολα τα ραφτιάκια. Διότι,

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
δεν είναι δυνατόν· ο παππούς πρέπει να τες είδε, πρέπει να τες
ηξεύρη· ίσως-ίσως και θα ερωτεύθηκεν ο ίδιος με καμμίαν, αν
και δεν ήτον ο καϋμένος ούτε ράπτης, ούτε τραγουδιστής πε-
ρίφημος.

Όταν λοιπόν ήκουσα την φωνήν εκείνην να καλή το όνομά
μου, εσκίρτησα εξ αγαλλιάσεως, διότι ήτον η φωνή του Θύμι-
ου, του υπηρέτου του παππού μου.

Το δωμάτιον, εν ω ειργαζόμεθα, ήτο τζαμεκιάνιον, τουτέστι
μικρόν ανώγειον, εκτισμένον ως φωλεά χελιδόνος υψηλά, μεταξύ
δύο θολοσκεπών αφίδων, εις ας απολήγουσιν αι περί την αυλήν
των χανίων λιθόκτιστοι στοαί. Εις το ανώγειον τούτο ανέβαινε τις
από της στοάς διά στενής κλίμακος στηριζομένης κατά το άνω
άκρον εις αυτό το δάπεδον, εφ' ου και εκαθήμεθα εργαζόμενοι.
Μόλις λοιπόν παρήλθε μία στιγμή, αφ' ης ήκουσα το όνομά μου,
και, όπισθεν των σαθρών κιγκλίδων της κλίμακος ταύτης, προ-
έβαλε πρώτα-πρώτα η κεφαλή του αναβαίνοντος Θύμιου. Το
προαίσθημά μου επηλήθευσεν, οι σοβαροί του Θύμιου οφθαλ-
μοί ανεζήτουν τινά μεταξύ των συμμαθητών μου. Δεν επερίμενα
να με καλέση· δεν επερίμενα ν' αναβή την κλίμακα ολόκληρος,
όπως πεισθώ, ότι δεν με απατώσιν αι αισθήσεις μου. Ετινάχθην
από της θέσεώς μου ως αιχμάλωτον πτηνόν, το οποίον ευρίσκει
απροσδοκίτως ανοικτήν την θύραν του κλωβίου του.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

- Ο παππούς παλεύει με τον άγγελο! είπεν ο Θύμιος ενώ ανέβαινεν ακόμη και χωρίς τίνος εισαγωγικής διατυπώσεως. Ο παππούς ψυχομαχά και σε γυρεύει· έλα, πάμε γρήγορα. Γιατί, διές, αν δεν προφθάξης, θ' αποθάνη και θα μείνουν ανοικτά τα μάτια του.

Και στηριχθείς επί του κεφαλοσκάλου ο Θύμιος έδωκεν εις τους λόγους του μιαν πρόσθετον βαρύτητα, νεύσας προ εμέ, ως άνθρωπος, όστις δεν είχεν καιρόν να περιμένη.

Δεν ήξεύρω αν ήτο ο τόνος της φωνής, το σοβαρόν του βλέμματος, ή το περιεχόμενον των λόγων του το συντέλεσαν περισσότερο εις την ταραχήν μου. Ενθυμούμαι μόνον, ότι πολλήν ώραν αφού εισώπησεν ο Θύμιος, εγώ ιστάμην ακόμη ακίνητος και ενεός, εις ην θέσιν· ευρέθην καθ' ην στιγμήν επρόφερε τας πρώτας του λέξεις, και ενθυμούμαι, ότι υπό την επήρειαν αυτών αλληπάλληλοι ριγηλαί φρικιάσεις εκλόνισαν τα νεύρα μου.

Ο παππούς παλεύει με τον άγγελον! - Αυτό βεβαίως δεν ήτο καλή δουλειά. Αλλ' ο παππούς γυρεύει και μένα. - Αυτό ήτον ακόμη χειρότερο! Αυτό θα ειπή πως ο παππούς μοναχός του δεν ημπορεί να τα βγάλη πέρα με τον άγγελο και με καλεί να τον βοηθήσω.

Η παιδική αύτη σκέψις μοι επήλθε, διότι άλλοτε εσυνείθιζον να παλαίω με τον παππούν, αναρριχώμενος επί της ράχεως

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
και των υψηλών αυτού ώμων, προ πάντων οσάκις τον κατελάμ-
βανον καθήμενον επί του μεντερίου του παρά την εστίαν. Ο
παππούς κατά τους θορυβώδεις εκείνους αγώνας εκηρύττετο
πάντοτε ηττημένος και πάντοτε με ανεγνώριζεν ως ισχυρότε-
ρον, συνιστών με εις τους παρατυγχάνοντας επισήμως ως τον
πεχληβάνην του, δηλαδή τον εξ επαγγέλματος παλαιστήν, ον
οι πασσάδες τρέφουν συνήθως, έτοιμον να παλαίση προς τον
όστις ήθελε καυχηθή, ότι είναι ο δυνατώτερος της χώρας, και
ή να τον καταβάλη, ή να υποχωρήση εις τον νικητήν την θέσιν
του. Αφού λοιπόν μετά τσοσούτου κόμπου έφερον άλλοτε τον
τίτλον εκείνον, μοι εφάνη πολύ φυσικόν, εάν ο παππούς, μη
ηξεύρων τώρα πως να ξεκάμη μόνος του με τον άγγελον, προ-
σεκάλει εμέ τον πεχληβάνην του δια να τον βοηθήσω να βρο-
ντήξη τον αντίπαλόν του χαμαί, δια να αναλάβω ίσως-ίσως εγώ
αυτός τον φοβερόν εκείνον αγώνα περί ζωής και θανάτου!...

Και πως θα το καταφέρω; και που θα παλαίσω με τον άγ-
γελον; επάνω εις το μεντέρι του παππού, ή μέσ' στο μαρμαρό-
στρωτο τ' αλώνι;

Όχι, όχι, όχι! Φοβούμαι! Δεν βαστώ!

Και συνεκρούοντο τα γόνατά μου εκ τρόμου, και έκλινον να
καθήσω επιστραφείς εις την θέσιν μου. Αλλ' εκεί εσυλλογίσθην
εξαίφνης ότι αυτή ήτον η μόνη ευνοϊκή περίστασις, όχι μόνον ν'

απαλλαγώ από τας χείρας του μαστόρου μου, αλλά και να προφθάξω, ενόσω ήτον ακόμη καιρός, να ερωτήσω τον παππού, εις ποίον μέρος του κόσμου συνήντησε τας βασιλοπούλας, περί ων εμίλει, ωσάν να έφαγε και έπιε και εκουβέντιασε μαζί των.

Αλλ' ο μάστορης; Να ιδούμεν τι λέγει ο μάστορης! Θα με αφήση άρα γε να υπάγω; Καλέ, αυτός προ μιας ώρας διεβεβαίου, ότι όλοι οι μαθηταί είμεθα αναπαλλοτριώτα κτήματά του, και τώρα θα μου αφήση να του ξεφύγω; Ω, συμφορά μου! Αυτό έπρεπε να σκεφθώ πρώτα-πρώτα!

Ο μάστορης, αφ' ης στιγμής ανήλθεν ο Θύμιος εις το δωμάτιόν μας, αφήκε το ψαλίδιον αυτού μετά κρότου επί του προ αυτού τεζιαχίου και ύψώσας τας μεγάλας αυτού διόπτρας από των οφθαλμών επί του ρυτιδωμένου μετώπου του, εστήριξε τας χείρας προκλητικώς επί των λαγόνων και διετέλει εξακοντίζων απειλητικώτατα βλέμματα κατά του τολμήσαντος να εισχωρήση ούτως εις το τυραννοκρατικόν αυτού βασίλειον, χωρίς τίνος προηγουμένης διατυπώσεως. Οι συμμαθηταί μου ήσαν πάντες συγκεκινημένοι, ουδείς όμως ετόλμησε να κινηθή ή ν' ανακύψη. Ταύτα πάντα ήσαν κακοί οιωνοί: Βεβαίως δεν θα με αφήση ν' αναχωρήσω.

- Ο παππούς του παλεύει με τον άγγελο! είπεν ο Θύμιος τώρα προς αυτόν κρεμών έτι μάλλον τα κατεβασμένα μούτρα.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

Ο παππούς του μας αφήνει χρόνια, κ' εγύρευε να διή το παιδί. Ξέρεις, είναι η υστερινή του θέλησι.

Ο μάστορης, του οποίου η οργή εφάινετο εις το έπακρον κορυφωμένη, ήνοιγεν ήδη τα σπασμωδικώς κινούμενα χείλη διά να βλασφημήση, ως εσυνήθιζε κατά τας βιαίας εκρήξεις του θυμού του. Αλλ' η τελευταία φράσις του Θύμιου, προφερθείσα μετά τίνος μυστηριώδους ευλάβειας και με παρηλλαγμένον τόνον φωνής, ενήργησεν ως μαγεία επί του σκληρού, του απάνθρωπου εκείνου γέροντος. Το εξημμένον αυτού πρόσωπον ημέρωσεν ευθύς, το προκλητικόν του σώματος παράστημα κατέπεσεν εν ακαρεί, και μετ' αγαθότητος, ην πρώτην φοράν έβλεπα παρ' αυτώ, έτεινε προς εμέ την χείρα του να την ασπασθώ. Τούτο ήτο άδεια προς αναχώρησίν μου.

Η σύγχυσις και η απειρία με έκαμαν να πιστεύσω εκείνην την στιγμήν ότι ο Θύμιος, όπως ήξευρε να δαμάζη τους άτίθασους του παππού μου ταύρους διά της στεντορείας φωνής και των χαλύβδινων χειρών του, ούτως είχε την μυστηριώδη δύναμιν να επάδη μακρόθεν εξημερών την θηριωδίαν του αγριωτέρου μαστόρου. Εξ όσων όμως συμπεραίνω σήμερα, την απροσδόκητον εκείνην μεταβολήν προεκάλεσεν η κοινή οφειλομένη προς τους αποθνήσκοντας θρησκευτική ευλάβεια.

Είναι αληθώς θαυμαστή η προθυμότης και η ευσέβεια, μεθ' ης και ο δυστροπώτερος των ανθρώπων υπακούει παρ' ημίν εις την τελευταίαν επιθυμίαν των αποθνησκόντων. Δεν ηξεύρω εάν πιστεύεται, ότι οι μη συντείναντες προς εκπλήρωσαν αυτής προκαλούσιν εφ' εαυτών την του ουρανού δυσμένειαν. Ίσως -κατά την φιλοσοφικωτάτην ηθικήν του λάου- αποφεύγει έκαστος να πράξη ό,τι δεν επιθυμεί να συμβή εις αυτόν. Το βέβαιον είναι, ότι η αποδημούσα ψυχή, εφ' όσον έχει ακόμη επιθυμίαν τινά ανεκπλήρωτον, δεν δύναται να αποσπασθή του ξένου πλέον αυτή σώματος και αναχωρήση, αλλά τριγυρίζει γογγύζουσα και παραπονουμένη επί των χειλέων του ψυχορραγούντος· φρικτόν δε θεωρείται και στιγματίζεται ως ασέβεια, εάν οι συγγενείς και οι οικείοι δεν σπεύδουν να πράξωσι παντο επ' αυτοίς, όπως ετοιμάσωσιν ήσυχον και ευχαριστημένην την αναχώρησιν της ψυχής από ένα κόσμον, εις τον οποίον δεν ανήκει μεν πλέον, μετά του οποίου όμως την συνδέει ακόμη η τελευταία της επιθυμία. Εκ της εκφράσεως μάλιστα, ην λαμβάνει το πρόσωπον του νεκρού αφού εκπνεύση, δύναται να αποφανθή τις αλανθάστως, εάν τούτο εγένετο ή όχι.

Εκ τούτου συμβαίνει να λαμβάνωσι χώραν παρά την κλίνην των θανατιώντων σκηναί συγκινητικώταται, σπαραξικάρδιοι ενίοτε. Εδώ, ο άσωτος υιός, η απερίσκεπτος κόρη, ων η ελαφρά

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
διαγωγή, εξοργίσασα τον αυστηρόν πατέρα, απέκλεισεν αυτούς
από της ολομελείας του οίκου, συνιστώνται υπό της ολιγοδρανούς
πλέον μητρός των εις την επιείκειαν του πατρός, όστις ολολύζων
τοίς ανοίγει πάλιν φιλοστόργως τας αγκάλας εν μέσω των θαλε-
ρών δακρύων των παρισταμένων. Εδώ, η ανέκαθεν μισητοτάτη
παρά τοίς Έλλησι μητριά, εμπιστευόμενη παρά του ψυχορρα-
γούντος πατρός εις την στοργήν του εκ της προτέρας συζύγου τέ-
κνου του, ευρίσκει παρ' αυτώ την θερμοτέραν, την μάλλον αφω-
σιωμένην περίθαλψιν. εδώ συμβιβάζονται μικραί οικογενειακαί
διχόνοιαι· εξαλείφονται ύπουλα μεταξύ αδελφών μίση· διαλύο-
νται έχθραι, και αυταί αι θανασιμώτεραι, μεταξύ συγγενών και
οικείων. Εδώ τέλος πάντων, τα μέλη της οικογενείας, μέχρι και
αυτών των απωτάτων, συνέρχονται από των περάτων της χώρας
επί το αυτό, ουχί εκ χαιρέκακου, εξ ασεβούς προσδοκίας υλικής
κληρονομιάς, άλλα διότι αι ψυχαί αυτών συνδεδεμένα υπό της
φύσεως στενώτερον προς την αποδημούσαν ύπαρξιν, έλκονται
ορμεμφύτως να συναντηθώσιν έτι άπαξ μετ' αυτής, ενόσω ευρί-
σκεται ακόμη πλησίον των, εν τω επιγείω κόσμω, ν' ανταλλάξω-
σι μυστηριωδώς το τελευταίον πνευματικόν αυτών φίλημα. Διότι
- ποίος δεν το βλέπει; Η ψυχή, η ανιπταμένη εν μέσω των ευχών
και των ευλογιών των, υπάγει εκεί όπου ευρίσκονται τα προαπο-
θανόντα μέλη της οικογενείας. Ο αποχωρισμός λοιπόν ούτος, ο

μερικός, είναι γενική συνάντησις μετά των ψυχών εκείνων, είναι έμμεσος προς τους νεκρούς συγκοινωνία των ζώντων. Η αποδημούσα ψυχή θα ευρεθή μετ' ολίγον εν τω μέσω των φιλτάτων αυτών εις τας υπερκοσμίους χώρας, και θα περικυκλωθή υπ' αυτών ερωτώμενη, εάν είδε, και πως είδε, τους επί γης αγαπητούς των. Δεν πρέπει λοιπόν να λείπη από της κλίνης του αποθνήσκοντος οικείου ο μη ων άμοιρος και της εσχάτης προς τους νεκρούς του ευσεβείας και στοργής. Εάν τις εκ των οικείων, ή ασθενών βαρέως, ή ευρισκόμενος πολύ μακράν εις τα ξένα, δεν ημπορεί να παρευρεθή κατά την τελευταίαν εκείνην συνάντησιν, οι παρόντες αποφεύγουσιν επιμελώς να κάμωσι μνείαν του ονόματός του, μη τυχόν ακούσας επιθυμήση ο ασθενής να τον ίδη. Διότι τότε, εάν ο ποθούμενος δεν προφθάση να έλθη, θα μείνουν οι οφθαλμοί του νεκρού ημίκλειστοι προσδοκώντες την άφιξίν του, και όταν ακόμη η εν αυτοίς ζωή προ πολλού απεσβέσθη.

Ιδού τι εννόει κυρίως ο Θύμιος λέγων προς εμέ, ότι εάν δεν προφθάξω, θ' αποθάνη ο παππούς, και θα μείνουν ανοικτά τα μάτια του.

Διά τούτο όταν παρήλθεν η πρώτη εκείνη σύγχυσις μου, ότε, λαβών την άδειαν προς αναχώρησιν, εξήλαυνον εκ του Εδιρνέ-Καπουσού της Κωνσταντινουπόλεως, όχι επί χρυσοχαλίνου ατίου, αλλ' οπίσωκάπουλα επί του αυτού μετά του Θύμιου

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
καμηλοῦψούς ἵππου του παππού μου, και σφιγγών αμφοτέραις
ταις χερσίν αντί της ξανθῆς βασιλοπούλας, ἣν ἐμέλλον να οδη-
γήσω εις την καλύβην του πατρός μου, την ερυθράν του Θύ-
μιου ζώνην, εκ φόβου μήπως ολισθήσας κατακρημνισθῶ από
των ισχνότατων οπισθίων του ζώου - περί ουδενός εφρόντιζον,
περί ουδενός ανησύχουν τόσον, ὅσον περί του μήπως δεν προ-
φθάσωμεν εγκαίρως εις το χωρίον, και αποθάνη ο καῦμένος ο
παππούς, και απομείνουν ανοικτά τα μάτια του.

Ο μακροσκελέστατος εκείνος ἵππος ἔτρεχεν, ὅσον ἐπέτρε-
πεν εις τα γηρατειά του το διπλὸν αὐτοῦ φορτίον αφ' ενός, ἣ
ελεεινή των οδῶν κατάσταισις αφ' ετέρου. Εν τούτοις ο δρόμος
ον ἔπρεπε να διανύσωμεν ἦτο μακρός, και ο Θύμιος αφήκε
τον παππὸν, από της προχθές ἤδη, ετοιμοθάνατον. Καθ' ὅλον
αὐτό το διάστημα ο παππούς δεν ἠμπορούσε βεβαίως ν' αντέ-
χη παλαίων με τον ἄγγελον. Τα ενενήκοντα οκτώ χρονάκια του
εἶχον κυρτώσει προ πολλοῦ ἤδη το λεβέντικόν του ανάστημα.
Βέβαια, βέβαια! Ο ἄγγελος θα μου τον εξαπλώση τον καῦμέ-
νον χαμαί, πριν τον προφθάξω, και θ' αποθάνη ο παππούς, και
θα μείνουν ανοικτά τα μάτια του!

Ο Θύμιος, ὅστις δεν μοι ἀπέτεινε τον λόγον εἰμὴ οσάκις εν-
θυμείτο να μ' ερωτήση, εἴν κάθημαι ἀκόμη εις τα οπίσθια του
ἵππου, φαίνεται ὅτι κατείχεται υπό των αὐτῶν μετ' ἐμοῦ σκέψε-

ων, διότι δεν έπαυε μαστίζων τον ίππον διά να τρέχη όσον το δυνατόν ταχύτερον.

Υπό τοιαύτας περιστάσεις δεν ήτο απίθανον να ερωτήση μετ' ολίγον, χωρίς να υπάρχει πλέον κανείς επί των οπισθίων του ίππου να τω απαντήσει. Ο Θύμιος το υποπτεύθη εγκαίρως κατ' ευτυχίαν. Εξεζώσθη λοιπόν εν μέρος της πολυγύρου ερυθράς του ζώνης και το ετύλιξε δύο τρεις φορές περί εμέ και περί την μέσην του συγχρόνως. Τοιουτοτρόπως προσηρητημένος πλέον ασφαλώς εις αυτόν, ως εάν ήμην κανέν άψυχον παράρτημα εξ όσων φέρουν οι χωρικοί συνήθως εσφιγμένα περί την ζώνην των, εξηκολούθησα το φανταστικόν εκείνο ταξίδιον, του οποίου τας εντυπώσεις ποτέ δεν ελησμόνησα.

Ήτο φθινόπωρον και ήρχιζεν ήδη να καλονυκτώνη· ψυχροί πλέον οι άνεμοι εσύριζον διά των αραιών του δάσους δένδρων, τaráσσοντες τον ριγηλόν ύπνον των ημίγυμων αυτών κλαδιών, αφ' ων, κλαυθμηρώς γογγύζοντα, εστροβιλίζοντο επί του εδάφους αναρίθμητα φύλλα. Κατά τοιαύτας νύκτας, η εκ διαλειμμάτων όπισθεν δολερών σύννεφων προφαίνουσα σελήνη, αυξάνουσα την αγρίαν μελαγχολίαν της φύσεως διά των ωχρών, των νεκροχλώμων αυτής επιχρώσεων, αντί να παρηγορήση, πληροί την καρδίαν του οδοιπόρου αορίστων φόβων και επανειλημμένων φρικιάσεων. Την αγριότητα του ημετέρου τα-

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
Ξιδιού επηύξανεν η ανώματος ταχύτης, μεθ' ης ο υψηλός ημών
ίππος παρήλαυνεν έμπροσθεν των εκατέρωθεν της οδού ημών
αντικειμένων, πριν ή προφθάσω να διακρίνω τα αμφίβολά των
σχήματα προς καθυσύχασιν της υπόπτου καρδιάς μου. Η δι-
αρκής και επίσημος σιγή του Θύμιου, το απρομελέτητον της
οδοπορίας, ο σκοπός, δι ον αυτή εγένετο, ο τρόπος της φαντα-
στικής εκείνης ιππασίας, εν η κατά μεν το ήμισυ εκρεμάμην
από της ζώνης του Θύμιου, κατά δε το ήμισυ ελικνιζόμεν επί
των οπισθίων του ίππου - ταύτα πάντα, ενώ εκράτουν την παι-
δικήν μου καρδίαν εις διαρκή ανησυχίαν, εξήπτον την φαντα-
σίαν μου μέχρι παραισθησίας.

Δεν νομίζω να ητένισα κατά την νύκτα εκείνην παραδό-
ξους συμπτώσεις νεφών, των μεν επί των δε φερομένων υπό του
ανέμου, χωρίς να τα συμπληρώσω τη βοήθεια του σεληνιακού
φωτός και της προκατειλημμένης φαντασίας μου εις πελώριον
σύμπλεγμα παλαιστών αγωνιζομένων τον υπέρ των όλων κίνδυ-
νον. Ο εις με το λευκόν και πολύπτυχον αυτού εσώβρακον ανε-
μιζόμενον εις τον αέρα, με τα ευρέα, τα κεντητά μανίκια του
υποκαμίσου του, ήτον αναμφιβόλως ο παππούς μου. Ο έτερος
με την μακράν και λυτήν αυτού κόμην κυμαινομένην, με τας
λευκάς επί των ώμων πτέρυγας, με τον φολιδωτόν του θώρακα
περί το στήθος, και την φλογίνην ρομφαίαν εις την γυμνήν δε-

ξιάν του, αυτός ήτο βεβαίως ο άγγελος. Τόσας φορές τον είχαν ιδή επί της αριστεράς θύρας του Αγίου Βήματος, εν τη εκκλησία του χωρίου μας.

Ο καϋμένος ο παππούς! Πως θα τα βγάλη πέρα με τόσον φοβερόν αντίπαλον!...

Οσάκις απηυδημένος πλέον εκ τε του κόπου και της υπερβολικής εντάσεως των νεύρων, έκλινον την κεφαλήν επί του ώμου και έκλειον τους οφθαλμούς, ωνειρευόμεν τον παπιούν μακρύν-μακρύν, εξηπλωμένον χαμαί εις την σάλαν της γιαγιάς, μέσα εις το ζωγραφημένον σάβανον, το οποίον τω είχε φέρει εξ Ιερουσαλήμ, με την εικόνα του Σωτήρος επί του στήθους αυτού, με τα κίτρινα κηρία κολλημένα εις τα κοκκαλιασμένα δάκτυλα των εσταυρωμένων χειρών. Βασιλικός, θρύμβος, ελίχρυσος, μυροφόροι και όσα άλλα άνθη είναι έθος να κοσμώσι τους γέροντας νεκρούς, εκάλυπτον τον παπιούν από της μέσης και κάτω. Τα θυμιατά και δύο λαμπάδες έκαιον εστημένοι υψηλά εκατέρωθεν της κεφαλής του και μεταξύ των λαμπάδων τούτων έκυπτεν, επί σκαμνιού καθήμενον, παιδίον του σχολείου, αναγινώσκον μεγαλοφώνως το Ψαλτήριον και φέρον επιδεικτικώς την προκαταβεβλημένην αυτώ αμοιβήν επί του ώμου: κόκκινον κεντητόν μανδήλιον με ένα κόμβον εις την άκραν. Το προσκεφάλαιον του παιπιού ήτο το ήμιου

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
του μεταξωτού εκείνου προσκεφαλαίου, το οποίον τόσας φο-
ράς μας έδειξεν υπερηφάνως η γιαγιά, λέγουσα ότι αυτό ήτο
το μαξιλάρι, επί του οποίου προ ενενήκοντα περίπου χρόνων
επάτησεν αυτή και ο νοικοκύρης της, όταν εστεφανώνοντο
εν τη εκκλησία. Τα πράγματα, με τα οποία ήτο γεμισμένο το
προσκεφάλαιον του παππού, ήσαν το ήμισυ αυτών εκείνων των
αγνώριστων πλέον τώρα ανθέων και λουλουδίων, με τα οποία
τους έρραναν οι παρευρεθέντες ως νεόνυμφους κατά την έξο-
δον αυτών από της εκκλησίας. Τα οξέα των θρηνωδών μοιρο-
λόγια, ικανά να κινήσωσιν εις δάκρυα και αυτόν τον απαθέ-
σιατον άνθρωπον, παρίστων τον πάππον μου ως τον μάλλον
αγαθόν, τον μάλλον ενάρετον άνθρωπον. Διατί λοιπόν η κε-
φαλή του δεν αναπαύεται επί του προσκεφαλαίου εν ησυχία;
Επί της μορφής αυτού διατί δεν βασιλεύει η αγία ημερότης,
η βαθέως ονειρευτική εκείνη έκφρασις, η συνήθης επί των εν
ειρήνη δια παντός κεκοιμημένων γερόντων; επί των πελιδνών
αυτού χειλέων ψιθυρίζει, νομίζεις, θλιβερώτατον παράπονον!
Υπό τας λευκάς και πυκνάς αυτού οφρύς, οι οφθαλμοί του χύ-
νουσι λάμπιν θαμβού κρυστάλλου, ανοικτοί, ατενείς, προς την
θύραν της οικίας. Ποίον περιμένει; Ποίον εκ των αγαπητών
του επεθύμει λοιπόν έτι να ίδη, και απέθανεν ο καϋμένος ο
παππούς, και έμειναν ανοικτά τα μάτια του;

Και εξύπνων τεταραγμένος εκ της φρίκης του ονείρου, και ώρθωνα ολίγον τον μαργωμένον μου λαιμόν, και έκκλινον την κεφαλήν προς το αντίθετον μέρος αποκοιμώμενος εκ νέου.

Εκεί μοι εφάινετο ωσάν να επέρασε πολὺς καιρὸς, αφ' ὅτου απέθανεν ο παππους, ωσάν να τον είχαν θάψει πλέον εις ένα τάφον ἔμπροσθεν της εκκλησίας. Ο τάφος ἦτον αὐτοῦ νεοσκαφής, ἀλλ' ο πάππους ἐκεῖτο μέσα εις το κιβούρι του· ἐκάθητο ἐπὶ του χώματος ἀκουμβημένος εις τον λευκόν, τον λίθινον σταυρόν, ὑπὸ το φως της σελήνης. Εἰς τον πόδα του σταυροῦ ἔκαιε μικρὸς λύχνος και ἐκάπνιζε θυμιατήριον· παρέκει ὑπῆρχε μικρόν μελίχριστον τσουρέκιον και πῆλινον ἀγγεῖον γεμάτον εκ μαύρου παλαιοῦ οἴνου. Ἀλλ' ο παππούς με την κουλουροειδὴ αὐτοῦ σερβέταν χαμηλά περί το μέτωπον, με τα λευκά του οφρύδια κατεβασμένα, δεν εφάινετο ευχαριστημένος ἀπ' αὐτά, δεν εἶχεν ὀρεξιν να τα ἐγγίσῃ, ἀλλ' ἐκράτα το θλιβερόν του βλέμμα προσηλωμένον εις τον δρόμον, και ἐβλεπεν, ἐβλεπεν, ἐβλεπεν, ωσάν να ἐπερίμενε κανένα να ἐλθῃ μεθ' ὀλονέν αὐξούσης ἀνυπομονησίας. Ἐκεῖ ἔξαφνα, ωσάν να ἐξηντλήθη πλέον η ὑπομονή του, ο παππούς ἐτινάχθη εκ της θέσεώς του, ὑψηλός-ὑψηλός, και μαζί με αὐτόν ἐσηκώθη και ο σταυρός, ἐφ' ου ἐστηρίζετο, ο οποίος ὁμως δεν ἦτο πλέον ο σταυρός, ἀλλὰ αὐτό ἐκεῖνο το λευκόν, το καμηλοῦψές του παπποῦ ἄλογον, ἐπὶ του οποιοῦ ἐπέστρεφον

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
εγώ εις το χωρίον, ασέλωτον, αχαλί-νωτον, υπέρ ποτέ ισχνόν και
αγριωμένον. Ο παππούς επήδησεν επί της ράχεώς του, και ο ίπ-
πος ερρίφθη μανιώδης εις τον αέρα, με φλογώδεις οφθαλμούς,
με τεταμένους αχνίζοντες ρώθωνας, με την χαίτην ατάκτως κυ-
μαινόμενην. Ίππος και αναβάτης εφαίνοντο τρέχοντες προς εμέ
μετ' απερίγραπτου εκφράσεως οργής και εκδικήσεως. Αλλ' ενώ
αμφότεροι εφέροντο εις τον αέρα, εγώ ήκουον τους κρότους του
καλπάζοντος ίππου και υφιστάμην τους εκ των βημάτων αυτού
κλονισμούς, ως εάν εκαθήμην εγώ επί των νώτων του. Η μεγάλη
του παππού σερβέτα ξεσφιχθείσα κατά το εν άκρον και εκτυλι-
χθείσα, εσειέτο, αναπειταμένη εις τους άνεμους και καθιστώσα
την εμφάνισίν του τόσον φανταστικώς φρικώδη, ώστε, εφ' όσον
με προσήγγιζεν ούτως έφιππος, επί τοσοούτον ηύξανεν η στενο-
χώρια μου, συνεσφίγγετο η καρδιά, ιλιγγία ο νους, εξέλιπον αι
αισθήσεις μου. Δυο τρεις φορές εδοκίμασα να φωνάξω βοήθει-
αν, να ζητήσω έλεος, αλλ' η φωνή μου ήτο κρατημένη. Ότε δε
υπό το κράτος καταπληκτικής αγωνίας εξέβαλον ισχυράν κραυ-
γήν φρίκης, τότε μοι εφάνη, οτι εσηκώθη από το στήθος μου μία
μεγάλη μυλόπετρα. - Διότι εξύπνησα.

Περιττόν να είπω ότι μετά τοιαύτας συγκινήσεις δεν ετόλ-
μησα να νυστάξω εκ νέου. Άλλως τε ήτον ήδη περί τα εξημερώ-
ματα και ενόμιζον να εισέλθωμεν μετ' ολίγον εις το χωρίον.

Εν τούτοις όταν εξεπεζεύσαμεν προ της οικίας του παππού, είχε παρέλθει και η μεσημβρία. Ο Θύμιος, χωρίς να προφέρη λέξιν, διηυθύνθη προς τους σταύλους διά να περιποιηθή τον αποκαμόντα ίππον. Εγώ εισήλθον εις το πλακόστρωτον κατώγειον, ανοίξας αθουρύβως την θύραν. Βαθεία σιωπή επεκράτει ανά την οικίαν. Αλλά τα πάντα περί εμέ ήσαν αμετάβλητα· η αυτή, ως και άλλοτε καθαριότης παντού, η αυτή τάξις, η αυτή ακρίβεια περί την τοποθέτησιν ενός εκάστου οικιακού σκεύους, μέχρι και αυτού του δια ποικιλοχρόων τσοχίνων λωρίδων κεκοσμημένου σαρώθρου. Μόνον τα υποδήματα του παππού, τα πάντοτε ξεσκονισμένα και γλαμπερά, μόνον αυτά δεν ευρίσκοντο με τας μύτας αυτών εστραμμένας προς την εξοδον, προ της θύρας του δωματίου, εν ω συνήθως διημέρευεν ο γέρον. Η έλλειψις αυτή έκαμε την οικίαν να φανή εις τους οφθαλμούς μου κενή, έρημος, εγκαταλελειμμένη. Ο παππούς έλειπεν! Και επειδή δεν ηδυνάμην να υποθέσω ότι έλειπεν εις κανέν ταξίδιον, θλιβερόν προαίσθημα ανεβίβασε τα δάκρυα εις τους οφθαλμούς μου. Έξαφνα εκ του βάθους του κατωγείου, προς τα δεξιά, όπου ήτον η θύρα του κελλαρίου ανοικτή, ήκουσα γογγύζουσαν την φωνήν της γιαγιάς μου. Παρέβαλον το ους και ηκροάσθην. Η γιαγιά εγόγγυζεν, ως συνήθως, καλοθέτουσα τα σκεύη και μαλώνουσα εν τω μεταξύ προς τινα.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

- Ε; θέλεις να σε θρέφω; θέλεις να θρέφω μούχτη, μωρέ τεμπέλη; Αμ' τα κουλά σου γιατί σε τα 'δωσ' ο Θεός; Για να λογυρνάς καταπόδι μου; Άϊντε, πάνε να δουλέψης, χαϊμανά, γιατί τώρα σε τινάζω τη γούνα σου, α!

Και εκ του κρότου τον οποίον έκαμνον οι χαλέντζες (υψηλότατα τσόκαρα) αυτής επί των πλακών του εδάφους εσυμπέρανα ότι έτρεχε κυνηγούσα τινα προς πραγματοποιήσαν της απειλής εκείνης. Εκεί εξώρμησε της θύρας του κελλαρίου τρέχων πάσαις δυνάμεσιν ο γάτος της οικίας με την ουράν υψηλά σηκωμένην, και με μιαν έκφρασιν των οφθαλμών, ως εάν ήθελε να είπη και εις εμέ «ο σώζων σωζέτω την εαυτού ψυχήν».

Ω -εσκέφθην κατ' εμαυτόν- ο καϋμένος ο παππούς απέθανε, και η γιαγιά, αφού δεν έχει πλέον με ποίον να τα βάλη, μαλοκοπιέται με το γάτο της!

Εκεί επρόβαλε και η γιαγιά, γογγύζουσα μεν όπως πάντοτε, αλλά με τον βραχίονα υψωμένον, και με το γλιτήρι* εις την χείρα της.

Δεν θα λησμονήσω ποτέ την έκφρασιν του προσώπου και την στάσιν του σώματος αυτής, όταν με είδεν ούτως απροσδοκήτως εν τη οικία.

---

*Ειλιτήριον : το αλλαχού λεγόμενον τυλιγάδι.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

- Εγού! ανεφώνησεν η γιαγιά μετά τινος στιγμάς αφώνου εκπλήξεως, και αφήκε το γλιτήρι να πέση χαμαί, και εκτύπησε δι αμφοτέρων των χειρών τα γόνατά της. Έπειτα, ούτω προσκεκλιμένη με τας χείρας επί των γονάτων, με ητένισιεν εκ νέου διαπορούσα και, -ως εάν εκοινολόγει το πράγμα προς την καρδίαν αυτής. - Ήλθε το Ξειδερό μας! είπε μετ' αληθούς αγαλλιάσεως.

Εγώ ώρμησα να χυθώ εις τας αγκάλας της. Αλλ' η γιαγιά, συνοφρυωθείσα αίφνης και παρατηρούσα προς εμέ, ως εάν αμφέβαλλε τώρα περί της ταυτότητός μου:

- Αμ' από που έρχεσαι, μωρέ πολλακαμένε; είπεν επιπηκτικώς προσβλέπουσα, ε, από που έρχεσαι; Από το φεγγάρι έρχεσαι; Ή μήπως έφαγες όλο το θειάφι των Εβραίων και ήλθες να μου φέρης τέτοια κίτρινα μούτρα; Εγού στην ντροπή! Εγού που να κατακάγεσαι, φόνισσα! Εγού, εγού, εγού! Μωρ' τι στέκεις αυτού σαν κρεμασμένος; Ε; τι στέκεις αυτού; Πιάσε να φέρης λίγο νερό γρήγορα!

Και λαβούσα η γιαγιά μου, μοι ενεχείρισε μιαν λαγήναν εις εκατέραν των αδρανώς κρεμάμενων χειρών μου. Τας έλαβον μηχανικώς, αλλά δεν εκινήθην.

Εγνώριζον, ότι ουδείς ποτέ υπερέβη το κατώφλιον της γιαγιάς χωρίς να αγγαρευθή παρ' αυτής εις τινα υπηρεσίαν. Ηξί-

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
ουν όμως, ύστερον από τον τρόπον καθ' ον, και τον σκοπόν δι
ον ανεκαλούμην εκ Κωνσταντινουπόλεως, να πληροφορηθώ τι
απέγινεν ο καϋμένος ο παππούς κατά τον μεταξύ του αγγέλου
και αυτού αγώνα. Ιστάμην λοιπόν αυτού, κρατών τας λαγήνους
ακουσίως και απορών πως να θίξω το ζήτημα τούτο, μετά την
συμπεριφοράν της συζύγου του και την υποδοχήν, ήτις εγένετο
εις εμέ τον επίκουρον. Αλλ' η γιαγιά, μη συνηθισμένη εις τοι-
αύτας αναβολάς των προσιαγών της:

- Τι στέκεις έτσι, μωρέ σαφάλη; Ε! τι στέκεις έτσι; εφώναξε.
Φοβάσαι να μην πέσουνε τα νεφρά σου; Ου! που να κατακάγε-
σαι, που μου ήθελες και πουκάμισο με κολάρο! Αχρημάτισε!
Πολλακαμένε! Ακαμάτη!...

Η γιαγιά, εις τοιαύτας περιστάσεις, ωμοίαζε με τους μηχανι-
σμούς εκείνους οι οποίοι, όταν άπαξ χορδισθώσι, πρέπει να παί-
ξωσι πλέον την μουσικήν αυτών μέχρι και του τελευταίου τόνου.
Διαφορά υπήρχε μόνον εν τούτω, ότι την μουσικήν της γιαγιάς
ουδείς υπέμεινε να την ακούση ποτέ μέχρι τέλους. Μόλις λοιπόν
προελόγισεν εκείνη ως ανωτέρω, εγώ έσφιγξα τας λαγήνους και
έσπευσα ν' απέλθω διευθυνόμενος προς την βρύσιν. Η υπακοή
μου εν τούτοις δεν ίσχυσε να την διακόψη. Η γλώσσα της για-
γιάς εξηκολούθησε τον σκοπόν αυτής τις οίδε πόσην ώραν και
μετά την αναχώρησίν μου, διότι, όταν επέστρεψα εγώ, εκείνη

εγόγγυζεν ακόμη πολύ ισχυρότερον, παρ' ό,τι έκαμνε συνήθως χωρίς τινος αίτιας. Διά τούτο, όταν λαβούσα τας γεμάτας λαγήνους εκ των χειρών μου, αντικατέστησεν αυτάς διά δύο κενών, δεν εσκέφθην να διστάσω ποσώς, αλλ' έδραμον προς την βρύσιν προθυμότατα τώρα, ένα την εξιλεώσω.

- Που είναι ο παππούς, γιαγιά; ηρώτησα ευλαβώς, επιστρέφας μετ' ολίγον και εύρων αυτήν εις τα καλά της, πιθανώς διότι δεν υπήρχεν άλλη τις εργασία πρόχειρος δι εμέ.

-Αμ πούν' τος για; πούν' τος! ανέκραξεν εκείνη, χορδισθείσα τώρα επί άλλου τόνου. Επήγε και με άφηκε: Ο χαϊμανάς! Ο τεμπέλαρος! Ο αχρημάτιστος! Ο ακαμάτης! και ούτω καθεξής ο... ο... ο... μέχρι τέλους.

Η γιαγιά -εσκέφθην κατ' εμαυτόν- θα έχη την απαίτησιν να βγαίνει ο παππούς από τον τάφον να κάμνη τας εργασίας μ' όσας τον επεφόρτιζεν ενόσω έζη, και το εσπέρας να γυρίζη πάλιν οπίσω εις τον λάκκον του.

- Τώρα που δεν έχει δουλειά, τι να κάμνη άρα γε ο καυμένος ο παππούς; είπον έπειτα χαμηλοφώνως και τρόπον τινά προς εμαυτόν διαλεγόμενος.

- Αμ' λιάζεται! υπέλαβεν η γιαγιά, χορδιζομένη εις υψηλότερον τόνον. Λιάζει την κοιλιά του! ο φωμοκαταλύτης! Ο χαρραμοφάς! Ο ανάξιος! ο... ο... ο... πάλιν μέχρι τέλους.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

Περίεργον πράγμα! εσκέφθην εγώ. Ως και στον άλλον κόσμο τον παραφυλάγει τον άνθρωπο, για να ξεύρη τι κάμνει!

- Και που την λιάζει την κοιλιά του, γιαγιά; ηρώτησα τώρα μετά δειλίας, διότι την υπέθεσα ικανήν να ηξεύρη και αν ο παππούς λιάζεται εις το θάλλπος του Παραδείσου ή εις τον καύσωνα της Κολάσεως.

-Αμ πάνου στην Μπαήρα! εφώναξεν εκείνη εξαφθείσα και πάλιν. Πάνου στην Μπαήρα! Δεν τον ξεύρεις; Τον σαχλιό! Τον σουρτούκη! Τον χουλούζη!... Τον... τον... τον...

Ταύτην την φοράν δεν επερίμενα να τελειώση. Εξέδραμον της οικίας χωρίς να είπω λέξιν.

Η Μπαήρα είναι το προς βορράν της οικίας του παππού μέγα βραχώδες ύψωμα, εφ' ου άλλοτε ήτον εκτισμένη η ακρόπολις του τόπου, νυν δε υψούται επί των πελασγικών αυτής τειχών το τουρκικόν διοικητήριον και οικίαι τινές των εγκρίτων Οθωμανών, γραφικώτατον παρέχουσαι θέαμα εν τη ποικιλία των χρωμάτων και τη ανωμαλία του ρυθμού αυτών. Τα οικοδομήματα ταύτα, προστατεύοντα την μεσημβρινήν του υψώματος πλευράν από των βορείων και των ανατολικών ανέμων και συγκεντρούντα και αντανακλώντα τας ελευθέρας του ηλιακού φωτός ακτίνας, παρέχουσι θαλπερόν προ αυτών καταφύγιον και καί' αυτών ακόμη τον χειμώνα.

Ο παππούς, οσάκις εβαρύνετο πλέον τα συναξάρια της γιαγιάς, υπεξέκλεπτεν εαυτόν επιτηδείως και ανερριχάτο το άναντες εκείνο βράχωμα, όπως καθήση επί τινας ώρας υψηλά εις τον ήλιον. Την εκλογήν της θέσεως την εδικαιολόγει διαβεβαιών ο παππούς, ότι μαζί με το θάλπος εκεί επάνω απελάμβανε και το μαγευτικόν θέαμα του πανοράματος της χώρας.

Όλος ο κόσμος εν τούτοις εγνώριζεν, ότι ο παππούς ανέβαινε τόσον υψηλά, διότι ένεκα των ρευματισμών της η γιαγιά μόνον αυτού επάνω δεν ημπορούσε να αναβή διά να τον περιμαζεύση.

Εκεί επάνω λοιπόν, εις το υψηλότατον μέρος της ακροπόλεως, έσπευσα ν' αναβώ, κ' εκεί, επί της συνήθους, της γνωστής αυτού θέσεως, είδον τον παππούν καθήμενον εις τον ήλιον με την κουλουροειδή αυτού σερβέταν περί την κεφαλήν, με το λευκότατον αυτού εσώβρακον. Το τσόχινόν του σαλιβάριον, δεν επέτρεπεν η γιαγιά να το φορέση ειμή μόνον κατά τας εορτάς και την ημέραν του ονόματός της. Εις τας χείρας του εκράτει ο παππούς μιαν κάλτσαν -της γιαγιάς υποθέτω- πλέκων αυτήν με μεγάλας πυξίνας βελόνας, τας οποίας τόσον επιτηδείως ήξευρε να κατασκευάζη και να χειρίζηται. Επί μιαν στιγμήν ενόμισα, ότι ονειρεύομαι ακόμη.

Αλλ' υπό τους σπεύδοντας πόδας μου κυλιόμενα τα χαλίκια και τα χώματα του ανωφερούς εδάφους προεκάλεσαν την

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
προσοχήν του γέροντος. Μόλις εσήκωσε το βλέμμα από του
εργόχειρου του και με ανεγνώρισε:

Γεωργάκη μου, ποιάν αγαπάς

κ' ολημερής την τραγουδάς;

Αυτό ήτο το δίστιχον, δι ου με υπεδέχετο πάντοτε με ανοι-
κτάς τας αγκάλας ο αγαθώτατος γέρων.

Αυτό δεν ήτο πλέον απάτη. Δεν ήτο φάντασμα. Ο παπ-
πούλης εβρόντηξε τον άγγελον χαμαί και την εσκαπούλησεν!
- εσκέφθην κατ' εμαυτόν. - Τι χαρά! τι αγαλλίασις!...

- Επήγες εις την Πόλη, ψυχή μου, είπεν ο παππούς,
όταν ετελείωσαν αι περιπτύξεις και τα φιλήματα και εσιτέ-
γνωσαν τα δάκρυσά μου. Επήγες εις την Πόλη; Είδες πολύν
κόσμον;

- Ναι, παππού. Είδα την Σηλυβριά με το Παραπόρτι αφη-
λά-αψηλά και με κάτι μύλους που έχουν φτερά και γυρίζουν με
τον άνεμο.

- Ας τα αυτά! είπεν ο παππούς. Επέρασες από τη χώρα που
ψήν' ο ήλιος το ψωμί; Και είδες τους Σκυλοκεφάλους;

- Όχι, παππού, δεν τους είδα. Που είναι αυτοί οι Σκυλοκέ-
φαλοι;

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

- Να, κομμάτι παρ' εδώ από την χώρα, που ψήν' ο ήλιος το φωμί, είπεν ο παππούς, σημειών το παρ' εδώ εις τον ορίζοντα δια δεικτικής χειρονομίας, ως κάμνουν οι γεωγράφοι, όσοι επεσκέφθησαν τα μέρη περί ων διδάσκουσι.

- Απ' εμπρός είναι άνθρωποι -εξηκολούθησεν ο παππούς- και από πίσω σκύλοι. Απ' εμπρός μιλούν και από πίσω γαυγίζουνε. Απ' εμπρός σε καλοπιάνουν και από πίσω σε τρώνε! Γι' αυτό, ψυχή μου, καλλίτερα που δεν επήγες.

-Ω! βέβαια καλλίτερα! είπον εγώ. Καλλίτερα που δεν μ' έφραγαν κ' επήγα στην Πόλη με το καΐκι. Να ιδής δα, παππού, και τη θάλασσα! Έτσι ως πάνου γεμάτη νερό! και μέσα στο νερό τα καΐκια. - Φοσσοσ! φοσσοσ! περπατούν με τα πανιά φουσκωμένα!

- Ας τ' αυτά! είπεν ο παππούς πάλιν. Επέρασες από της θάλασσας τον αφαλό και είδες το νερό που γυρίζει γύρω, γύρω, γύρω, σαν που γυρίζ' η γιαγιά σου η Χατζίδανα την άρμη στην μπακήρα, και γίνεται μια τρύπα μέσ' στην μέση;

-Όχι, παππού, δεν το είδα!

- Ωχ! ψυχή μου, δεν είδες τίποτε λοιπόν!

- Και που είναι αυτό, παππού;

- Αυτό είναι, έτσι κομμάτι παρ' εδώ, είπεν ο παππούς, δεικνύων εις τον ορίζοντα διά της χειρός - εκεί όπου ευρίσκεται η Φώκια, η μάνα τ' Αλέξανδρου. Αυτήν την είδες καν, την είδες;

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

- Όχι, παππού, δεν την είδα!

- Αχ! ψυχή μου, ανεστέναξε βαθύτερον ο παππούς, τίποτε δεν είδες, τίποτε!

- Και πως είναι η Φώκια, παππού;

- Να έτσι, - είπεν ο παππούς χειρονομών ούτως, ως εάν είχε την ΦώκIAN ενώπιόν του και μοι ώριζεν ανατομικώς τα μέλη της. - Από τον αφαλό και πάνου είναι η εμορφότερη γυναίκα, από τον αφαλό και κάτω είναι το φοβερώτερο ψάρι. Κάθεται στον πάτο της θάλασσας. Μα κει που σκιαχθή κανένα καράβι που περνά από πάνω, κάνει μία χοπ! και βγαίνει στην επιφάνεια, κάνει μια χαπ! και αρπάζει το καράβι με το χέρι της και το σταματά. Απαί, φωνάζει τον καπετάνιο και τον ερωτά: Αλέξανδρος ο βασιλεύς, ζη και βασιλεύει; τρεις φορές τον ερωτά, ψυχή μου, και τρεις φορές ο καπετάνιος σαν της ειπή πως ζη και βασιλεύει, τον αφήνει και πάγει στην δουλειά του. Σαν της ειπή πως δε ζη, τον βουλά και τον πνίγει.

Και αναποδίσας την κάλτσαν της γιαγιάς και σείσας αυτήν, ώστε να πέση το εντός αυτής κουβάριον, μοι έδειξε πως ναυαγούν τα πλοία ο παππούς, και - γι' αυτό, επρόσθεσε, καλλίτερα, ψυχή μου, που δεν την είδες.

- Ω, βέβαια καλλίτερα, παππού! γιατί διές πως θα επήγαινα στην Πόλη σαν επιγιόμουν; Να ιδής δα, παππού, τι μεγάλη

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

που είναι η Πόλη, και τι λογής-λογής άνθρωποι που είν' αυτού και χανούμισσες και βασιλοπούλ...

- Ας τ' αυτά! διέκοψεν ο παππούς πάλιν, ως εάν ωμίλουν περί πραγμάτων κοινών και τετριμμένων. Είδες τον τόπο, που είναι οι άνθρωποι οι μαρμαρωμένοι;

- Όχι, παππού, δεν τον είδα!

- Ααχ, ψυχή μου! Τίποτε δεν είδες στη ζωή σου, τίποτες!

- Και που είν' αυτό, παππού;

- Αυτό, είπε ο παππούς ως άνθρωπος συγκεντρών την μνήμην του, αυτό είναι βαθιά μέσα σ' ένα δάσος. Μέσα σ' ένα σπήλαιο. Έτσι καθώς έμβης, απ' αυτήν την μεριά, βλέπεις όλους τους ανθρώπους που έγιναν μάρμαρα. Γιατί αυτού μέσα είναι μια μάγισσα, που όποιον διή πως περνά και τον αγαπήση, τον παραπλανά να έμβη αυτού μέσα και τον κάμνει μάρμαρο και τον έχει αυτού πέρα σημενο, για να μη της φύγη. Όποτε θέλει αυτή, παίρνει το αθάνατο νερό και του στάζει τρεις κόμβους επάνω στην κορφή, και εκεί στη στιγμή το μάρμαρο μαλακώνει και γίνεται άνθρωπος εμορφότερος από πρώτα. Τότε κάθεται και τρώγει και πίνει και διασκεδάζει μαζί του· σαν διασκέδαση κ' ύστερα, μια τον βλέπει καλά-καλά στα μάτια και τον κάμνει πάλι μάρμαρο. Γι' αυτό, ψυχή μου, καλλίτερα που δεν την είδες!

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

Ποτέ δεν αμφέβαλλον, ότι ο παππούς μου ήτο κοσμογυρισμένος άνθρωπος. Αλλ' οπωσδήποτε επέστρεφον και εγώ από το μακρότερον -μετά τον Άγιον Τάφον- ταξίδιον, από την Πόλιν. Είχον ιδή τόσα και τόσα πράγματα. Ενόμιζον λοιπόν ότι έφερον μετ' εμαυτού αφηγητικήν ύλην, ικανήν να απασχολήση επί τινας τουλάχιστον ημέρας την προσοχή, αν ουχί τον θαυμασμόν του γέροντος. Αλλ' ότε τον ήκουσα να προφέρη ούτως ακαταδέκτως και περιφρονητικώς εκείνο το «ας τ' αυτά», να διακόπη τα σπουδαιότερά μου θέματα, ως εάν ήσαν μηδέν δι αυτόν, και να αντικαθιστά ταύτα δι ιδίων τόσον θαυμαστών, τόσον αγνώστων εις εμέ διηγημάτων, έίπτυξα καιησχυμένος υπό το μέγεθος της ανεξαντλήτου κοσμογνωσίας αυτού και δεν ετόλμησα πλέον να είπω τίποτε.

Μετά πολλήν ώραν σιωπής, καθ' ην ησθανόμην τον παππούν θριαμβεύοντα επί της απειρίας μου, ύψωσα εκ νέου τους οφθαλμούς προς αυτόν.

- Πολλά ταξίδια θα έκαμες εις την ζωήν σου, τω είπον. Και επρόφερα τας λέξεις μετά θαυμασμού, πολλής μετέχοντος της κολακείας.

Ο παππούς εξαφνίσθη. Προφανώς η ερώτησις τω ήλθεν απροσδόκητος. Επί τινας στιγμάς με ητένισεν ως άνθρωπος σιγηλά διαμαρτυρόμενος κατά τίνος συκοφαντίας. Είτα, - Εγώ; είπεν. Εγώ ταξίδια; Η γιαγιά σου η Χατζίδενα!

Εν τη προφορά των λέξεων τούτων υπεννοείτο ολόκληρος Ιστορία. Επειδή όμως εγώ δεν έδειξα ότι εκατάλαβα την σημασίαν αυτής, ο παππούς προσέθηκεν την ιστορίαν χαμηλή τη φωνή:

- Μια φορά, -τότε δεν ήτον ακόμη Χατζίδενα-, Ψυχή μου, της λέγω, ετάχθηκα να πάγω στην Σαρακηνού, στο πανηγύρι. - «Να πας, βέβαια, να πας», λέγει αυτή. «Ε, τι σε θέλω δώ πέρα; Τι σε θέλω! Να κάθεσαι να με φυλάγης;» -και χαμηλώσας έτι μάλλον την φωνήν,- «ο τέτοιος και τέτοιος και τέτοιος», προσέθηκεν ο γέρων εκφραστικώς. - Πολύ καλά, εξηκολούθησεν έπειτα. Σου κάνω, ψυχή μου, όλες τες ετοιμασίες. Ξουρίζουμε, στολίζουμε, σελώνω τ' άλογο, βάλλω το σταυρό μου να καβαλικέψω - να σου την και παρουσιάζεται. - Και χαμηλώσας την φωνήν ούτως, ώστε μόλις ν' ακούεται ο παππούς:

- Μωρέ, που να πάθης, που να δείξης, που θα πας; είπε μιμούμενος της γιαγιάς τα σχήματα. Ε; που θα πας;

- Στην Παναγία, ψυχή μου, στην Σαρακηνού.

- Μωρέ, θ' αφήσης την αγελάδα να πας στην Παναγία; Μωρέ, τέτοια και τέτοια και τέτοια, το πανηγύρι το συλλογιέσαι, και την αγελάδα, την γκαστρωμένη την αγελάδα δεν την συλλογιέσαι; Που είναι στην εβδομάδα της, δεν την συλλογιέσαι;

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

- Τώρα, θέλω να της συντύχω, είπε ο παππούς αναλαβών την στάσιν του, μα που δεν σ' αφίνει νάρθης στην αράδα; Σαν είδα που δεν τα βγάζω στο κεφάλι:

- Καλό, ψυχή μου, της λέγω, εγώ -εβασκέστια.

- Αμ' ο κόσμος, ο κόσμος τι θα πη; Που έκαμες ετοιμασίες κι αγόρασες τα κεριά και το λάδι και το θυμίαμα! Και τ' άλογο τι θα πη που το καλίβωσες και το σέλωσες; Τ' άλογο θέλει δρόμο! είπε ο παππούς κλείσας προς εμέ εκφραστικώς τον οφθαλμόν και περιμένων να τον εννοήσω. Και περιμένων εις μάτην,

- Δεν καταλαμβάνεις; -ανεφώνησεν επί τέλους- ο καυγής ήτο για το πάπλωμα! - Την εσήκωσα, ψυχή μου, την εκάθισα πάνω σι' άλογο, και την έστειλα στο πανηγύρι με τον αδελφό της.

- Κ' εσύ, παππού;

- Εγώ, ψυχή μου, εφύλαγα μέσ' στον σταύλο να γεννήση η αγελάδα. και άφησε συ, που δεν εγέννησε, το γδάρμα, προσέθηκεν έπειτα, ωσάν να έπταιε το ζώνον διά την αποτυχίαν, μόνον μου εσήκωσε τ' ογούρι από τα ταξίδια, και όσες φορές εκίνησ' από τότε για ταξίδι, ψυχή μου, βρέθηκεν εμπόδιο μέσ' στο δρόμο μου!

- Πως, παππού;

- Αι! είπεν εκείνος, αμηχανών πως να συνδυάση τα οδοιπορικά του ατυχήματα με τον καθυστερήσαντα τοκετόν της αγελάδος. Αυτό κ' εγώ δεν το ξέρω. Μα, σαν είναι μέσα ναικατωμένη η γιαγιά σου, η Χατζίδενα, πάνε συ πλειά ναύρης λογαριασμό! Πως σου το κατάφερνε, ψυχή μου, πως σου το μαστόρευε - είναι να χάσης το νου σου! Όσες φορές ετοιμάσθηκα να ταξιδεύσω - πότε εγεννούσε κάνα πράμμα, πότε ξεπετούσε το μελίτσι, πότε αρρωστούσε κανέναν, πότε ήρχονταν μουσαφίρης - θαρρείς που τα είχε παραγγελμένα, ψυχή μου, ίσα-ίσα την ώρα που έκαμνα τον σταυρόν μου να καβαλικέψω!

Τόσα χρόνια πανδρεμμένος, εγώ έκαμνα τες ετοιμασίες κ' εκείνη πήγαινε στο ταξίδι! Έτσι στο Ραιδεστό· έτσι στη Σηλυβρία· έτσι στη Μήδεια· έτσι παντού. Ένα ταξίδι, ψυχή μου, αυτό το μελετούσα στα κρυφά, το φύλαγα για λόγου μου. Καιρούς και χρόνους εμάζευα τα μαδιά και τα έκρυβα όπου κι όπως ημπορούσα. Σαν εμάζωξα πενήντα χιλιάδες γρόσια, το βάλλω μια μέρα στο κέφι και φωνάζω τη γιαγιά σου - όταν το είχα στο κέφι δεν την εγιόρταζα πολύ-πολύ. - Της λέγω, λοιπόν, ψυχή μου, έτσι δα μ' απόφασι: - Χρουσή! εβάλθηκα να πάγω σε ταξίδι, κύτταξε μην είναι κανένα πράμμα ετοιμόγεννο, ή άρρωστο ή χρειαζούμενο, και κύτταξε μην έμβη κανέναν μουσαφίρης στο σπίτι γιατί διές, του σπάζω τα πόδια του! Και ο παππούς

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
έκαμεν ως εάν εθαύμαζε τον εαυτόν του πως τα εκατάφερε. Σε
ήθελα, είπεν είτα προς εμέ, να την δης πως τα εχρειάσθηκε!
Τσιμουδιά δεν έβγαλε! Κ' εγώ αυτό ήθελα. Στέλνω, ψυχή μου,
στον πνευματικό κ' έρχεται κ' εξομολογούμαι· φωνάζω τη για-
γιά σου μπροστά του και της γράφω όλο τον βιόν επάνω της.
Φωνάζω τους χωριανούς και παίρνω συγχώρεσι από τον καθέ-
να, γιατί, διές, ψυχή μου, το ταξίδι είναι το μακρύτερο ταξίδι
του κόσμου, κ' εμείς έχουμε ζωή και θάνατο.

Την άλλη την ημέρα τραβώ το άλογο και κάμνω τον σταυ-
ρό μου να καβαλικέψω. Η γιαγιά σου -τότε δεν ήτον ακόμη
Χαιζίδενα- έσκυφεν από την θύρα να με διή· εγώ το είχα τσα-
τισμένο· κύτταξε! Μια να μ' έβγαζε τίποτε στη μέση, τώπαιρ-
νεν η ευχή! Η γιαγιά σου το ήξευρε· δεν είπε λόγο. Κ' εγώ αυτό
ήθελα. Σαν έκαμα το σταυρό μου να καβαλικέψω,

-Έλα, Χρουσή, της είπα, έχουμε ζωή και θάνατο, συχώ-
ρα με και θεός σχωρέσοι σε! Εκεί, ψυχή μου, την παίρνουν τα
κλάματα, είπεν ο παππούς τεταραγμένος, ως εάν συνέβαινε το
πράγμα ταύτην την στιγμήν ενώπιόν του. Και προσπαθών όσον
το επ' αυτώ να παραστήση την μεγάλην της συζύγου θλίψιν.

- Αχ! που να μην έσωνα! Που να μην έδειχνα! είπεν ο παπ-
πούς μιξοκλαίων. Η άτυχη! η κακόμοιρη, η αρίζικη! που θα
χάσω το ταίρι μου, τον νοικοκύρη μου! τον αφέντη μου!

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

Και εκπεπληγμένος εκ των κοσμητικών τούτων του επιθέτων ο παππούς. - Αυτό, ψυχή μου, είπε, δεν το επερίμενα. Όλος ο κόσμος να χαλούσε - το είχα τσατισμένο. Μα σαν είδα τη γιαγιά σου, τη γυναικά μου, να κλαίη, εκόπηκαν τα ήπατά μου! Πως να την αφήσω να πάγω στην άκρη του κόσμου!

- Είμαι ταμμένος στον Άγιο Τάφο, της λέγω, ψυχή μου· πως να κάμω τώρα; Σαν δεν πάγω θα κριματισθούμεν.

- Σαν είσαι ταμμένος, νοικοκύρη μου, ανδρόγυνο δεν είμασθε; Ένα πράγμα είμασθε: Είτε συ επήγες, είτ' εγώ, το ίδιο πραμμα κάνει.

Τα δάκρυα στα μάτια της! είπεν ο παππούς, αλλάξας τον τόνον της φωνής του, τι να πω; Την ανεβάζω, ψυχή μου, στ' άλογο, και την στέλνω στον Άγιο Τάφο με τον αδερφό της.

Από τότε και να πάγη, είπεν ο παππούς κροτών τας παλάμας ως εάν τας εξεσκόνιζεν - από τότε και να πάγη δεν εδοκίμασα να ταξιδεύσω.

- Και τον κόσμο που εγύρισες, παππού, τα μεγάλα ταξίδια που έκαμες, θα τα έκαμες, λοιπόν, πριν πάρης τη γιαγιά; Ορίστε;

Ο παππούς ανέλαβε πάλιν το εργόχειρόν του· θλιβερόν μειδίαμα εκάθητο επί των χειλέων του.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

- Πριν με δώσουν στη γιαγιά σου τη Χατζίδα, είπε ταπεινώσας τους οφθαλμούς, δεν ήμουν αγόρι.

- Αμ τι, παππού, κορίτσι ήσουν;

- Πες πως ήμουνα κορίτσι, ψυχή μου, είπε ο παππούς με το θλιβερόν του μειδίαμα, αφού κ' εγώ το θαρρούσα πως ήμουνα, κι ο κόσμος το επίστευεν.

Αι λέξεις μοι ενεποίησαν παράξενον εντύπωσιν. Ο παππούς εκράτει εις τας χείρας του γυναικείον εργόχειρον· και -μ' όλον το λεβέντικόν του ανάστημα- το επιμελώς εξουρισμένον πρόσωπον, ο φιλαρέσκως επί των ορίων του άνω χείλους ψαλιδισμένος μύστιαξ, η όλη της μορφής του έκφρασις μοι εφάνη την στιγμήν εκείνην ενέχουσα πολύ το θηλυπρεπές και γυναικείον.

- Ναι, ναι, ψυχή μου, είπε ο παππούς, αναστενάξας και γενόμενος σύννους. Εσείς ζήτε σε χρυσούς καιρούς, τώρα, σε χρυσούς καιρούς! Ταξιδεύετε, σ' ό,τι ώρα θέλετε, σ' όποια χώρα θέλετε. Και το κάτω-κάτω, ψυχή μου, ξέρετε τι είστε. Εμείς εξούσαμε σε δίσεκτους καιρούς, δυστυχισμένους χρόνους! Οι μάννες μας εγονάτιζαν μπρος στες εικόνες, ψυχή μου, και έκλαιαν στην Παναγία ή να τους δώση κορίτσι, ή να σκοτώση το παιδί που είχανε στα σπλάγχνα τους, δια να μη γεννηθή αγόρι.

- Γιατί, παππού;

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

- Γιατί κάθε λίγο και πολύ, είπε ο παππούς ολονέν σκυθροπότερος, έβγαινε, ψυχή μου, το Γιαννιτσαριό - κάτι μεγάλοι και φοβεροί Τουρκαλάδες, με τ' αφηλά τα καβούκια, με τα κόκκινα καβάδια, - κ' εγύριζαν αρματωμένοι στα χωριά, με τον Ιμάμην εμπρός, με τον τσελάτη καταπόδι, κ' εμάζωναν τα ευμορφότερα, τα εξυπνότερα χριστιανόπαιδα, ψυχή μου, και τα τούρκευαν.

- Γιατί, παππού;

- Για να τα κάμουν Γιαννιτσάρους, είπε ο γέρον αγανακτών. Για να τα κάμουν σαν τον εαυτό τους· να έρχονται πίσω στη χώρα, σαν μεγαλώσουν και ξεχάσουν που είναι Ρωμηόπουλα, να σφάξουν τους ίδιους των γονείς που τους γέννησαν, και ν' ατιμάζουν τες ίδιες των αδελφές που βύζαξαν από ένα γάλα!

Ανάθεμα την ώρα
την πρώτην Απριλιά,
που βγήκε το Ιζάμι
και μάζωξε παιδιά!

Εστέναξεν απαγγείλας ο παππούς και απέμαξε τα δάκρυά του.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

- Γι' αυτό, εξηκολούθησεν έπειτα, όταν εγεννήθηκα εγώ, ψυχή μου, και μ' εβάφτισαν, με έβγαλαν Γεωργία, που θα πη μου έδωκαν θηλυκόν όνομα, και μαζί με το όνομα, καθώς έβγαζαν τότε Κωνσταντινιά και Θανασία και Δημήτρω -όλο αρσενικά παιδιά, ψυχή μου, με θηλυκόν όνομα- και μαζί με το όνομα, μ' εφόρεσαν και κοριτσίστικα ρούχα.

Όσα χρονάκια πέρασαν, ψυχή μου, τόσες φορές από την θύρα του σπιτιού μας δεν εβγήκα σαν καψοκόριτσο που θάρρευα να είμαι. Σαν έγινα καμμιά δεκαριά χρονώ, με πιάνει μιαν ημέρα -Θεός σχωρέσ' τότε- ο κύρης μου, με καθίζει στο σκαμνί, με κόφτει τες μεγάλες μου πλεξούδες, μου βγάζει τα φουστανέλια και:

- Διές εδώ, με λέγει, Γεωργία, από σήμερα και να πάγη είσαι Γεώργης, είσαι αγόρι από αύριο και να πάγη είσαι άνδρας, ο άνδρας της Χρουσής που παίζετε κάθε μέρα τες κούκλες και τα πεντόβολα.

Αυτό ήταν όλο κι όλο που με είπε, και μ' εφόρεσε τ' αγορίστικα ρούχα.

Την άλλη την ημέρα, ψυχή μου, ήλθαν τα βιολιά και τα λαγούτα, και μ' επήραν στην εκκλησιά και μ' εστεφάνωσαν με τη γιαγιά σου.

- Πως, παιπού; Έτσι μικρός που ήσουν;

- Ναι, ψυχή μου, είπε ο παππούς συναπορών και αυτός. Ακόμα δεν έμαθα πως να δένω το καινούργιο μου καβάδι, και μ' έδωσαν και γυναίκα για να κυβερνήσω! Μα -είπεν είτα συνωφρωμένος- έπρεπε να γένη. Περισσότερον καιρό δεν ημπορούσαν να με κρύψουν· και το φερμάνι έλεγε, πως μόνον τους ανύπανδρους να παίρνουν οι Γιαννίσαροι. Μ' επάνδρεψαν λοιπόν εν πομπή και παρατάξει, και έτσι, ψυχή μου, αντί να με πάρη κανένας Γιαννίσαρος - μ' επήρεν η γιαγιά σου.

- Και που θα πη, λοιπόν, παππού, εσύ δεν έκαμες κανένα ταξίδι στη ζωή σου! Μήτε πριν πανδρευθής, δεν εταξίδευσες;

Ο πάππους επί τινας στιγμάς εφάνη αμηχανών πως πρέπει ν' απαντήση. Έπειτα χαμηλώσας αιδημόνως το βλέμμα.

- Τι να σε πω, ψυχή μου, είπε. Πριν πανδρευθώ έκαμα ένα ταξίδι μα τι τα θέλεις - έμεινε κι αυτό στη μέση. Έμειν' ατελείωτο...

- Πως, παππού; Πότε;

Ο γέρων παρήτησε το εργόχειρόν του χαμαί, και τείνας το βλέμμα προς τον ορίζοντα εφαινέτο ενασχολών σιγηλά τους οφθαλμούς του με την θέαν της προς ημών εκτεινομένης χωριογραφίας.

Ο ουρανός ήτον ανέφελος· ο ήλιος χαμηλά εις τον ορίζο-

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
ντα· και το υψηλόν της θέσεως, εφ' ης ευρισκόμεθα, παρείχεν
εις τον θεατήν λίαν αχανές και όμως ευπερίληπτον πανόραμα.

Περί τα κράσπεδα της ακροπόλεως, αμέσως υπό τα βλέμματα μας, έκειντο κατά συγκεχυμένας ομάδας αι οικίαι της πολίχνης, εν ταις αυλαίς των οποίων έβλεπε τις άνδρας, γυναίκας, παιδιά, ενασχολούμενους να εισαγάγωσι τα φθινοπωρινά αυτών προϊόντα εις τας αποθήκας. Αμέσως περί την πόλιν εφαίνοντο οι λαχανόκηποι με τα γηραλέα, τα φυλλορρούντα δένδρα περί τους λελυμένους φραγμούς των· και τους τελευταίους τρυγητάς φορτώνοντας τα όψιμα λαχανικά των επί των αμαξών των· αυτού πλησίον εκάπνιζαν καιόμενα τα άχρηστα απομεινάρια των έρημων πλέον αλωνίων. Παρέκει ήρχοντο εκτεινόμενοι ημικυκλικώς εις μεγίστην ακτίνα οι καρποφορότατοι της χώρας αγροί, εν οίς όμως δεν εσείοντο πλέον βαρείς των δημητριακών καρπών οι στάχεις ως επιφάνεια ξανθής κυμαινόμενης θαλάσσης, αλλ' έβοσκον ελευθέρως, δαπανώντα και την τελευταίαν χλωράν βοτάνην, τα βραδέως προς την πόλιν επιστρέφοντα ποίμνια και αγέλαι. Εις το απώτατον του ορίζοντος βάθος έκλειον, ως υψηλόν περιθώριον, την αχανή ταύτην εικόνα οι αμπελώνες του τόπου, έρημοι και ούτοι μετά τον τρυγητόν κ' εγκαταλελειμμένοι. Η λαμπρά ποικιλία των τελευταίων φθινοπωρινών χρωμάτων οι κατά συχνά διαστήματα

διαυλακούντες την χώραν ποταμίσκοι, τα παρά τας όχθας αυτών γραφικώς εγειρόμενα συμπλέγματα δένδρων και οικοδομών, οι κατά τόπους ως μέγιστα κωνοειδή χώματα υψούμενοι των Οδρυσών τύμβοι, όχι μόνον διέκοπτον την συνήθη των επιπέδων χωριογραφιών μονοτονίαν, αλλά και παρείχον εις την απέραντον εκείνην εικόνα έκτακτον, θαυμασίαν ενότητα και ποικιλίαν.

Και όμως προ του τερπινοτάτου τούτοι θεάματος -το ενθυμούμαι ακόμη- μυστική τις ανησυχία, θλιβερόν τι προαίσθημα συνείχε την καρδίαν μου. Ενόμιζες, ότι η ζωή, η άλλοτε τόσον σφριγώδως επί της χώρας ταύτης επανθίσασα, υπεχώρει τώρα βραδέως αλλά σταθερώς προς τους ενδοτάτους μυχούς της φύσεως· η δ' επί της όψεως αυτής εναπομένουσα λαμπρότης δεν ήτο ειμή το τελευταίον, το ύστατον μείδιωμα επί των χειλέων του θανατιώντος.

Ο παππούς, αφ' ου εφ' ικανήν ώραν ενησχολήθη με το θέαμα τούτο, σιωπηλός και αφηρημένος, εστήριξε το βλέμμα επί ενός των απωτέρων κωνοειδών χωμάτων εις το βάθος του ορίζοντος, και δείξας διά του δακτύλου,

- Την βλέπεις, ψυχή μου, είπεν, εκείνην την τούμβα;
- Ποιάν, παππού;
- Να, εκείνην την αφηλότερη, από όλες τες άλλες, που φαίνεται εκεί που τελειώνει της γης το πρόσωπο.

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

- Την βλέπω· εγγίζει τον ουρανό με την κορφή της, παππού.

- Αϊ χακ! είπε ο παππούς ευχαριστημένος εκ της απαντήσεως. Ο ουρανός ακουμβά πάνου της. Δεν ακουμβά;

- Ναι, παππού! Η γης τελειώνει αυτού πέρα και αρχίζει ο ουρανός.

-Αϊ χακ! ανεφώνησεν ο γέρον έτι μάλλον ευχαριστημένος. Είτα προσηλώσας επ' εμού υπερήφανον βλέμμα· - ως εκεί πέρα, είπε, μ' εβάσταξε να ταξιδέψω.

Και επρόφερε τας λέξεις με ύφος τόσον εναβρυντικόν, ώστε δεν ηννόησα ευθύς, εάν του παππού του εβάσταξε να ταξιδέψη μέχρι του ουρανού, ή μέχρι της τούμβας, εφ' ης εφαινετο ο ουρανός στηριζόμενος. Ο παππούς εξηκολούθησεν:

- Η τούμβα φαίνεται από το παράθυρό μας· από μικρό παιδί την έβλεπα και το είχα ένα μεράκι -μια μεγάλη επιθυμία- να ήτανε βολετό να πήγαινα εκεί κάτω, ν' ανέβω στην κορφή της τούμβας, να μβω εις τα ουράνια. Μα έλα που ήμουνα κορίτσι! Πως να βγω μέσα στους δρόμους;

Σαν μ' έκοψε ο κύρης μου τα μαλλιά και μ' έβαλε καβάδι, και μ' έκαμεν, έτσι δια μιας, αγόρι -εκείνοι εψαλίδιζαν χαρτιά και έπλεκαν του γάμου τα σιεφάνια,- εγώ, μια κλωθογυρνώ την

άκρη-άκρη, και βγαίνω στην αυλή. Το ταξίδι είχα στον νου μου, και μόνο το ταξίδι.

Μετά τινα σιωπήν, καθ' ην ο παππούς εφάινετο συγκεντρώνας αναμνήσεις του.

-Έξω απ' τ' ορνιαριό, είπεν, ήταν ένα ξύλο στημένο, με κάτι ξυλάκια σταυρωτά, πάνω σ' αυτό καρφωμένα, για να πατούν οι όρνιαθες ν' αναβαίνουν στες φωλιές των. Το είχα από μιας αρχής στο μάτι. Θα τ' ακουμβήσω στο γυαλί του ουρανού, έλεγα με τον νου μου, σαν σκάλα, θ' ανεβώ, θα τρυπήσω μια τρύπα - θάμβω μέσα. Έτσι, ψυχή μου, σου παίρνω το ξύλο στον ώμο, και, σαν με διούν, ας με γράψουν.

Βγαίνω από την αυλή, στρίβω δεξιά και - δρόμο! Ο κόσμος που μ' έβλεπε, που να με γνωρίση πως ήμουν η Γεωργία η θυγατέρα του Σύρμα! Ήταν σαν να ήρθα πρώτη φορά στον κόσμο.

Ως και η Χρουσή η γιαγιά σου, που με είδεν έτσι με το καβάδι, μ' έβαλε μπροστά με τες πέτρες. Όχι τάχα πως μ' εγνώρισε· μα έτσι τα κατέτρεχεν από μιας αρχής τ' αγόρια. Εγώ - δρόμο. Από τέτοιο ταξίδι ποιος μπορεί να μ' εμποδίση; Βγαίνω στους κήπους, μβαίνω στα χωράφια· περνώ τον ποταμό· τα μάτια καρφωμένα στην τούμβα - και δρόμο. Πάγω ένα μίλι, πάγω δυο. Μα - τι θαρρείς, ψυχή μου; Η τούμβα, όσο προχωρώ, τραβιέται μακρύτερα!

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν

Ο ουρανός, όσο κοντεύω, σηκώνεται ψηλότερα! Α! αυτό, ψυχή μου, μ' έκοψε τα γόνατα! Κουρασμένος ήμουν από πολύ προτήτερα, μα δεν μ' αποφάνηκε παρά σαν είδα πως η άκρα του ουρανού επήγαιν' ολονέν μακρύτερ' από την τούμβαν, που ελογάριαζα να τον εύρω. Τότε μου εκόπηκε το χαβέσι, και ένοιωσα, πως είμαι κουρασμένος, πως πεινώ, πως το ξύλο που σηκώνω βαραίνει σαν μολύβι, πως άρχισε να βραδυάζη και -τι τα θέλεις, ψυχή μου;- τότες εγύρισα πίσω και αφήκα το ταξίδι ατελείωτο!

- Γιατί διές, επρόσθεσεν είτ' αμέσως ο γέρον, εσυλλογίστηκα κοντά εις τ' άλλα και τον κύρη μου. Αυτός -Θεός σχωρέσ' τότε- δεν έμοιαζε την γιαγιά σου την Χατζίδανα.

- Πως, παππού;

- Χμ! είπεν εκείνος εκφραστικώς μειδιάσας. Η γιαγιά σου, ψυχή μου, μπουμπουνίζει, μα δεν βρέχει. Ο κύρης μου έβρεχε, μα δεν εμπουμπούνιζε! Γι' αυτό, ψυχή μου, εγύρισα πίσω. Ήταν το μόνο ταξίδι της ζωής μου, επρόσθεσεν είτα σύννους ο γέρον, μα - έμειν' ατελείωτο!

- Και τα πράγματα που είδες, παππού, και ξεύρεις; - ηρώτησα εγώ τότε εν μεγίστη απορία. Στην χώρα που ψήν' ο ήλιος το φωμί, εκεί κοντά που ζουν οι Σκυλοκέφαλοι πότε επήγες, παππού;

-Ω! είπεν εκείνος τότε. Αυτού, ψυχή μου, δεν επήγα· με τ' αφηγήθηκεν η γιαγιά μου, όταν μ' εμάθαινε να πλέκω.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Υ

- Και στις θάλασσας τον αφαλό, παππού, που βγαίν' η Φώκια και πάνει τα καράβια και τα ρωτά για τον Αλέξανδρο τον βασιλέα; Κ' εκεί δεν επήγες;

- Όχι, ψυχή μου! κι αυτό με τ' αφηγήθηκ' η γιαγιά μου.

- Και το σπήλαιον, παππού, που είν' η Μάγισσα που μαρμαρώνει τους ανθρώπους, κι εκεί δεν επήγες;

- Όχι, ψυχή μου! Η γιαγιά μου με τ' αφηγήθηκε, η γιαγιά μου.

Απερίγραπτος είναι η αύξουσα έντασις της απογοητεύσεώς μου ανά πάσαν αυτού απόκρισιν. Όλη λοιπόν η μεγάλη εκείνη ιδέα μου περί των ταξιδιών του παππού, όλη μου η προς αυτόν υπόληψις και εμπιστοσύνη δια την κοσμογνωσίαν και πολυπειρίαν του περιορίζετο έξαφνα εις τας διηγήσεις, δηλαδή τα παραμύθια, τα οποία ήκουσεν από την μάμμην του, καθ' ον χρόνον είχε την αφέλειαν να πιστεύη ο πτωχός ότι ήτο θηλυκού και ουχί αρσενικού γένους! Απελπισία και αγανάκτησις κατείχε την καρδίαν μου.

- Και τες βασιλοπούλες, παππού, και αυτές λοιπόν δεν τες είδες με τα μάτια σου; και δεν έφαγες και δεν εκουβέντιασες μαζί των;

- Ποιες βασιλοπούλες, ψυχή μου;

- Να! αυτές που ερωτεύονται με τα ραφτόπουλα, και αρρωστούν από την αγάπη, και στέλνουν τον πατέρα τους τον βασιλέα με την κορώνα, να πάγη να παρακαλέση τον γαμβρό; Δεν θυμάσαι που με τόλεγες; Δεν θυμάσαι την χρυσόμαλλη Νεράιδα και τα λευ-

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
κονδυμένα νεραϊδόπουλα, που τραγουδούν, παππού, και γελούν και
χωρατεύουν, και ράπτουν τα νυφιάτικα χωρίς ραφή και ράμμα;

-Αχ! ψυχή μου! είπε ο γέρον τότε λυπημένος. Αυτό το άκουσα
από την γιαγιά μου, όταν μ' εμάθαινε να κεντώ και να ράφτω! Μα
θαρρώ, ψυχή μου, πως μήδ' εκείνη δεν το είδε με τα μάτια της!

Τούτο διέλυσε και την ελαχίστην μου πλάνην!... Εις το χαρέμι-
ον της Βαλιδέ-Σουλτάνας, όπισθεν του στρογγυλού ερμαρίου εν τω
τοίχῳ, δεν μ' επερίμενε λοιπόν η βασιλοπούλα! Και δεν ήτον αυτή
που μ' έδιδε τα μοσχομυρισμένα εκείνα γλυκίσματα, αλλά τις οίδε
τι πιναρός, ρικνοπρόσωπος, πλατύστομος, γέρο-Αράπης! Είχον δί-
καιον οι συμμαθηταί μου!

Αλλά λοιπόν αι κακουχίαι και τα βάσανα, όσα υπέστην, και
όσα έμελλον να υποστώ, με την γλυκείαν ελπίδα να επιστρέψω
ποτέ εις το χωρίον μου με μίαν βασιλοπούλαν εις το πλευρόν μου,
επήγαιναν εις τα χαμένα; επήγαν διά τίποτε; Καλά, παππού! Αν με
διής και συ ποτέ να ξαναπάσω βελόνι, πες πως είμαι θηλυκός και
δεν το ξεύρω!

Και τον ενδιάθετον τούτον λόγον ητοιμαζόμενην να προφέ-
ρω, ελέγχων συνάμα τον παππού, διότι έγινε αιτία να υπά-
γω εις την Πόλιν να κακουχηθώ επί ματαίῳ. Αλλ' ότε, υψώσας
τους οφθαλμούς, είδον τον παππούν με το ονειροπολούν αυτού
βλέμμα διαρκώς προσηλωμένον μακράν επί του κωνοειδούς

εκείνου χόματος, από του οποίου ήλπισε ποτέ να εισέλθη εις τα ουράνια, δεν ηξεύρω ποία μυστηριώδης δύναμις εδέσμευσε την φωνήν επί της γλώσσης μου.

Ο ήλιος είχε κατέλθει πολύ χαμηλότερα προς την δύσιν. Πάσα ύπαρξις, πάσα εκδήλωσις ζωής απεσύρετο σιγαλά και βραδέως προς τα ενδοτέρω της πόλεως.

Η έκφρασις της χωριογραφίας μοι εφάνη τώρα μελαγχολικωτέρα, θλιβερωτέρα. Η καρδιά μου εταράχθη εκ νέου. Μεταξύ της φυσιογνωμίας της σκηνης και της εκφράσεως του ωχρού και μαραμένου του παππού προσώπου, όπως εφωτίζετο υπό των τελευταίων του ηλίου ακινών, υπήρχε τόση ομοιότης, τόσο στενή συγγένεια!...

Ο καϋμένος ο παππούς! εσκέφθην προς εμαυτόν, επάλαισε κ' ενίκησε τον άγγελον χωρίς της βοηθείας μου, αλλά εξηντλήθη και αδυνάτησε τόσο πολύ, που, αν ξανακυλήση, έτσι, καθώς είναι, κανείς δεν τον γλυτώνει.

- Άρχισε να κάμνη κρύο, ψυχή μου - είπεν ο γέρον έξαφνα-έλα να πάμε.

Τω έτεινα σιωπηλώς την χείρα και υποστηρίζων αυτόν όσον ηδυνάμην, τον συνώδευσα εις την οικίαν του.

Την νύκτα εκείνην έκαμε τω όντι πολύ ψύχος. Τη δε πρωία της επιούσης παχεία πάχνη έκειτο λευκάζουσα επί των μεμα-

Τ Ο Μ Ο Ν Ο Ν Τ Η Σ Ζ Ω Η Σ Τ Ο Υ Τ Α Ξ Ι Δ Ι Ο Ν
ραμένων φύλλων των καλυπτόντων το έδαφος του κήπου μας.
Μόλις αφυπνίσθην και έδραμον εις την οικίαν του αγαπητού
μου παππού. Αλλ' οποία διαφορά από της χθες μέχρι σήμερα!
Πλήθος συγγενών και οικείων συνωστιζοντο σοβαροί και άφω-
νοι εις την αυλήν, εις το κατώγειον, εις την σάλαν της γιαγιάς,
εν τω μέσω της οποίας εκείτο μακρύς ο παππούς. Εφαινετο
πως δεν εξύπνησεν ακόμη.

Βαθεία ειρήνη εβασίλευεν επί της μορφής του. Μία υπερ-
κόσμιος αίγλη εν είδει μειδιάματος βαθμηδόν αποσβεννυμέ-
νου έπαιζε με τα χαρακτηριστικά του προσώπου του.

Η γιαγιά με τας χείρας θηλυκωμένας περί τα γόνατά της, με
το απελπισμένον της βλέμμα απλανές επί της όψεως του παπ-
πού, εκάθητο ωχρά, βωβή, ακίνητος ως απολιθωμένη παρά το
πλευρόν του. Η ταλαίπωρος! Τι δεν θα έδιδεν όπως τον εμπο-
δίση από τούτο το ταξίδιον. Διότι το μειδιάμα του παππού ήτον
η λάμψις, ην έσυρεν οπίσω της η προς τον ουρανόν αποδημού-
σα ψυχή του.

Διότι ο καϋμένος ο παππούς συνεπλήρωνεν αληθώς τώρα
το μόνον της ζωής του ταξίδιον.